

Ilmub kord nädalas.

TOIMETUS JA TALITUS:	TELLIMISE HIND:	KUULUTUSTE HIND:
Tallinn, Pagari tän. № 1, tuba 50. (Sõjaministeeriumi majas).	„Sõdur“ nädala väljaanne	
Avatud kella 8—15.	Aastas Mk. 500	$\frac{1}{2}$ lehekülge Mk 3600
Telefon 1-63 (Sõjaväe keskjaamast).	Poolesaastas „ 250	$\frac{1}{2}$ „ „ 1800
	Veerandaastas „ 125	$\frac{1}{4}$ „ „ 900
	„Sõdur“ ja „Sõjateadlane“	$\frac{1}{8}$ „ „ 450
	Aastas Mk. 600	$\frac{1}{16}$ „ „ 250
	Poolesaastas „ 300	
	Veerandaastas „ 150	

№ 12.

Laupäeval, 28. märtsil 1925.

VII aastakäik.

S I S U :

Karl Udal: Poola esimese marshali Josef Pilsudski aupäeva puhul. — A. R.: Ohvitserkond ja rahva kaitsetahe. — „Keemiker“: Sõjakeemiast meil. — J. Org: Kaitseväe alalise kaadri palga-seadluse eelnõust ohvitseride kohta. — V. K.: Põhjamaad ja desarmeerimise küsimus. — kl.: Kommunistide poolt korraldatud riigipöörde katse I. XII. 1924. (Järg). — E. V.: Vene Kesk-Aasia. — J. M.: Kompanide vastuvõtmisest, üleandmisest ja inspekteerimisest. — A. Dadaschef: Rügemendi kohtust. — M.: Vene punase jalgväe kompani uus organisatsioon. — Joh. Mey: Trianguleerimine. — A. K-e.: Mõned laskemetoodid zeniit-kahurist. — J. A-n.: Saksa õhu-poliitika — Vabadusristi kavalerid kolonel Eduard Kubbo, kolonel-leitnant Johann Schmidt. — A. Simon: Noorem-leitnant V. Sontag †. (Nekrooloog). — Kaitseleit. — Kaitseväe elu. — Sõja- ja merivälised teated välisriikidest — Raamat-teated. — Kroonika. — Ametlikud teated. — Kirjavastused. — Malenurk.

Poola Vabariik.

Marshal Josef Pilsudski.

Poola Vabariik pühitses 19. märtsil k. a. pidulikult tema, kui oma tähtsama poja sünnipäeva.

Poola esimese marshali Josef Pilsudski aupäeva puhul.

19. märtsil pühitses Poola, eriti Varssavi linn, oma esimese kodaniku ja marshali Josef Pilsudski nimepäeva. Sellel päeval korraldati marshal Pilsudski auks mitmed aktused ja mitmetes teatrites etendused.

Kes on Josef Pilsudski, et Poola rahvas teda nii laialdaselt austab?

Kui vaadata Josef Pilsudski elulugu, siis on see täis kannatusi, mida ta oli sunnitud läbielama võitluses kodumaa vabaduse ja iseseisvuse pärast.

Josef Pilsudski sündis 19. märssil 1867 a. Vilno maakonnas. Juba esimestel õpeaastatel, gümnaasiumis, võtab Pilsudski osa Poola vabastamise võitluse põrandaalusest tegevusest. Algab Vene-Jaapani sõda. Siin katsub Pilsudski kõik teha, et takistada poolakate mobiliseerimist Vene sõjaväkke. See aga ei õnnesta. Siis katsub Pilsudski Poolas sarnast ärevat seisukorda tekitada, mis sunniks Vene valitsust siia tugevamaid jõudusid koondama, et väerinnal teda nõrgendada. Osalt õnnestubki see kombinatsioon. Tagajärjeks on aga asjaolu, et Pilsudski Vene võimude poolt vangistatakse ja Siberisse asuma saadetakse. Sel ajal oli Pilsudski 20 aastane. Peale viie aastat asumist Siberis pöörab Pilsudski kodumaale tagasi ja asutab siin P. P. S. (Poola sotsiaal-demokraatlike erakonna). 1908 aastal hakkab Pilsudski organiseerima Poola kütisalku. Neist kujunesid pärastised Poola leegionid. Kui Austria ja Saksa sõjavägede poolt 1924 a. osa Vene Poolast okupeeriti, jäi ka Pilsudski sellesse maaribasse. Austria ülemjuhatus loaga vormeerib siin Pilsudski hooliga Poola leegione, kuhu võimalikult rohkem poolakaid koondas. Kui kaugele ettenägija poliitikamees, katsub tema sel moel aluse panna Poola sõjaväele, kes soodsa silmapilgul võõrast orjaket enesest ära suudaks raputada. Nendel leegionidel tuli küll Austria kasuks võidelda, kuid seisukord oli sarnane, mis ei lubanud teisiti tegutseda.

Lõpuks hakkasid sakslased ja austria lased asjast, mille poole Pilsudski tüürib, vististi aru saama ning 22. juuli hommikul 1917 a. vangistati Pilsudski ühes oma staabi ülema Sosnkovskiga, kes pärast kauemat aega Poola

sõjaministriks oli, ja interneeriti Sise-Saksa maale Magdeburgi kindlusse. Seal sai Pilsudski vabaks Saksa revolutsiooni lahtipuhkemisel. Tõttas Varssavi ja võttis Poola riigi aparaadi juhtimise oma kätte, kus esimesed kuud diktaatorina tegutses. Reegent — nõukogu, kui ajutine Poola valitsus, valis Pilsudski riigipeaks ja ühtlasi ka sõjavägede ülemjuhatajaks. Nagu sellest näha, saidki Pilsudski leegionid Poola sõjaväe nurgakiviks. Järelikult oli Pilsudski ettenägev poliitika täide läinud. Siit peale juhib Pilsudski Poola riigiparaati, vormeerib sõjaväge ja peab edukast sõda enamlastega. 1920 aasta sügisel ülendatakse Pilsudski esimeseks Poola marshaliks.

Asutav seim on oma töö ära teinud ja läheb laiali, aset andes praegusele seimile, kelle ülesandeks esimese presidendi valimine. Teiste kandidaatide hulgas seatakse ülesse ka Pilsudski presidendiks valimise kandidatuur, kuid poliitiliste olude muutumise tõttu ütleb Pilsudski presidendi kandidatuurist lahti. Presidendiks valitakse Narutovicz, kelle maalikunsti väljanäitusel kunstnik Niedzialkovski maha laseb. Sellel äreal silmapilgul võtab riigi juhtimise oma kätte praegune Poola sõjaminister ja tolleaegne kindralstaabi ülem kindral Sikorski. Siin saab kindralstaabi ülemaks marshal Pilsudski. Seimi poolt valitakse uueks presidendiks Nojciehowski. Kindral Sikorski kabinet jääb seimis vähemusse ja ta on sunnitud lahkuma. Ühes kindral Sikorski kabinetiga lahkub ka Pilsudski poliitilisest ja sõjaväelisel tegevusest ning viibib tänapäevani sellest eemal.

Praegu on Poolas läbiviimisel sõjaväe ülemjuhatus seadus, milles ettenähtud sõjaväe kindral-inspektori koht. Sellel kohal soovivad Poola pahempoolsed ja keskerakonnad Pilsudskit näha. Kas Pilsudski koha vastu võtab, on veel küsitav, sest tema pole nõus seaduse kavast ettenähtud kindral-inspektori õigustega. Seda näitab igatahes seaduse lõpulik kuju, missugune aga lähema aja küsimus.

Need on põhjused, miks Poola rahvas marshal Pilsudskit nii kõrgelt austab.

K. U.

Ohvitserkond ja rahva kaitsetahe.

(„Sana ja Miekka № 1 — 1925 a.)

Iga riigivõim on rahuajal eestkätt ärarippuv tema kaitseasutusest, mida peetakse rahvaste hulgas rahva eluvõimu ja elutahte tähtsamaks mõõdupuuks. Rahvuskonna olemasolu otsustamisel, sõjas, on võitluse tulemus ärarippuv just eestkätt kaitseasutusest. Kaitseasutuse võitlusvõime, selle sisemise moodustuse, hariduse, korralduse, hinge — määrab tema ohvitserkond. Kuid olgugi ohvitserkond nii tubli kui tahes, esimesejärguline, ei suuda see siiski luua kaitseasutust esimese järguliseks, kui materjaal, mida rahvas kaitseasutustele tarvitamiseks annab, on väärtusliselt ja oluliselt — niihästi hingeliselt, kui aineliselt — alaväärtusline. See aga jälle on eestkätt ärarippuv rahva kaitsetahtest.

Vastutustundelisele, isamaalisele kaitseasutusele (ja rahvale) kõige paremat soovijale ohvitserkonnale ei või siis ükskõikne olla, missugune rahva kaitsetahe on. Samal ajal, kui ohvitser peab katsuma teha kõige paremat sellest materjaalist, niihästi elavast, kui elutust, mis tema kätte usaldatud ja mis kuulub tema harilikku teenistuskohustusse, peab ta omalt poolt tegema kõik, mis võimalik, et see materjaal, võiks öelda „tooresaine“. aasta aastalt paraneks, s. t. et rahve kaitsetahe kasvaks ja võimsaks kujuneks. Kaitsetahte põhialusena esineb igalpool esimesena võimas rahvustunne, rahvuslik omaväärtuse tunne, mis juba üksi võib sundida neid ohvreid tooma, mida rahvuslise olemasolu ja puutumatus alalhoidmine nõuab. Rahvuslise tunde äratamine ja võimsaks kasvatamine kuulub kõigile teadlistele kodanikele, seega siis mitte erandita ainult ohvitserkonnale. Kuid on olemas erilisi ülesandeid, milleks just eriti ohvitser, niihästi alalises- kui tagavaraväes, ning samuti kaitseliidus, kohasem on, kui mõni teine isik, ja missuguste ülesannete peale temal enne teisa tuleks oma tähelepanu juhtida.

Käesolevaga ühenduses ei puudutata seda tööd, mida ohvitser selles suhtes võib teha tegevteenistuses olles sõjaväeteenistuse kohusliste kasvatajana. Tuleb ainult tähendada, et tema, kui niisugune, võib määratumalt kas kasu või kahju teha kaitsetahte, ärarippuvalt sellest, missugustena tema neid sõdurikasvataja ülesandeid võtab. Käesolevaga pööratakse tähelepanu selle peale, mida tagavaraväes või teenistuses olev ohvitser võib teha kaitsetahte tõstmiseks väljaspool kaitseasutust — „kodanlikes maailmas.“

Võimsa kaitsetahte teel seisavad meilgi, nagu muuski maailmas, erilised päritud eel- ja väärarvamised ees, valelised, pealegi tihti isik-

likkusele põhjeneved „ideaalsed“ põhiaated, mis nõrga rahvusliku tunde kõrval kõvasti kaitseasutuse teel ees püsivad, ning missuguste ülesjuurimiseks ohvitseridel erilised eeldused. Niisuguste teetakistajatena esinevad „militarismi“ kartus, relvastusest loobumise nõudmine ja vastasrind kaitseasutuste vastu „inimsuse“ nimel. Neile tuleb veel lisaks meie juures kaks teineteisele vastukäivat, kuid ühesuguselt kahjulikku väärarvamist, nimelt, et meil on asjata katsuda ennast kaitsta „määratu“ ülevõimu vastu, ehk jälle — et sooritame „järgmisel korral“ sama hõlpsasti, kui Vabadussõjaski. Käesoleva lisaks tuleb nimetada veel puht „modernistlike“ avaldusena kommunistlik kihutustööd kaitseasutuse vastu — rahuaate nimel. Kuid et see muud ei ole, kui vaenulise riigi sõjaettevalmistamise propaganda, siis jääb see selles artiklis lähemalt puudutamata.

Iga ohvitser, niihästi teenistuses, kui ka reservis olev, puutub kokku ümbruskonnas, kodus ja garnisonipaigas, isegi seltskondlikes ringkondes, niisuguste eelarvamistega ja väidetega. Tema, enam kui keegi muu, peaks võima neid ümberlükata ja nende ettetoajat tema õigele kohale juhatama. Kuid selleks on tarvilik, et ohvitser ise põhjalikult on kodenud nende väidetega, ning suudab oma seisukohta tarvilise asjatundlikkusega ja kindlusega kaitsta.

Ohvitser peab oskama siduvalt tõestada, et isamaa kaitsmine ei ole sugugi lootusetu, kuigi jääksime täielikult üksi, — kui meie aga ainult kindlasti ning ohvreid kartmata oleme otsustanud ennast kaitsta. Neile jälle, kes isamaa kaitsmist naljaasjaks loevad, ning selle tõttu kaitseasutusele tehtud „liialt“ suurte ohverduste suhtes vastasrinnas seisavad, põhjendades oma seisukohta Vabadussõjas kiirelt ja võrdlemisi kergesti saavutatud võiduga, — tuleb näidata, et vastane on järgmisel korral hoopis teisiti valmistatud ning varustatud ja et ta endale pealetungimiseks soodsama hetke valib. „Järgmisel korral“ võidu saavutamine nõuab rahvalt hoopis teisi valmistusi ja teismõõdulisi ohvreid, kui „viimasel korral“.

Põlev päevaküsimus on relvastusest loobumine ja maailmarahu. Skandinaavia riigid, Daaniga eesotsas, püüavad vähendada kaitse väljaminekuid, ning kavatsevad isegi relvastuse täielikult maha panna. Miks ka meie ei või jälgida eesmärki, mis pärast peame kandma võrdlemisi raskemaid koormatusi kaitseasutuse ülevälpidamiseks, kui neil maadel? Kõige pealt sellepärast, et ühegi riigi arene-

mine ja rahvuslik puutumatus, isegi olemasolu — ei või kindlustatud olla, kui asjaosaline rahvas ise seda oma jõuga ei kindlusta, ning teiseks: mis puutub eraldi Soomet (ja samuti Eestit — toimetuse märkus), siis on meie seisukoht palju kardetavam ja hädaohtlikum, kui mõne teise riigi oma, mille tõttu meil võrdlemisi palju suuremat kinnitusraha tuleb maksta, kui mõnel teisel riigil.

Ühisriikide kolonel-leitnant Mc Colloch kirjutas hiljuti ühes oma kodumaa ajakirjas: „Mina olen mõnesugustel põhjustel radikaalne rahusõber. Kuid ma ei ole mingi jaanalind. Mina ei peida pead rahusõbralise kõrbe liivasse, ega jäta keha paljaks kadeda maailma silmadele, kes himutsevalt vaatlevad minu sulgi sel ajal, kui ma endale sosistaks: peidetuna olen ma kindlustatud.

Koguni selle vastu: mina usun, et nõnda kaua, kui inimesed on ainult inimesed, ja mitte inglid, kavatsevad nad minule kallale tungida ja riisuda minult varanduse ning vabaduse, kui nad veendunud ei ole, et olen valmis neid nende eest kaitsema.

See, et olen rahusõber, ei tähenda veel seda, et oleksin ka rumal eesel.

Ei ole kiskleja, kuid kui minu kadedad naabrid midagi kavatsevad ette võtta, siis tahan valmis olla kaitsemiseks.

Selletõttu olen sunnitud oma tahtmise ja harjumuse vastu enesekaitseks ettevalmistama, sest olgugi, et olen rahuarmastaja, elan siiski kardetavas ümbruskonnas ja röövlikud naabrid austavad mind ainult seniks, kuni teavad, et olen valmis.

Sel põhjal toetan mina rahvuslikku kaitseasutust.“

Nõnda Ühisriikides, ja nõnda ka meil, ning veel suurematel põhjustel.

Tõelise alusena „rahuarmastusele“ ja relvistusest loobumise nõudele on tihti üksiku isiku isiklikkus ja tahtmatus midagi ohverdada üldsuse ja tulevaste sugupõlvede heaks. See on see „individualism“ mis niisugusena läänepoolses naaberrigis pahu jälgi jätab, ning mida meil kõige jõuga tuleb tagasi tõrjuda.

Meie kaitseasutuse vastaste poolt esineb veel sõna — „militarism.“ On täitsa loomulik, et meie rahvasse on juurdunud vastumeelsus kõige selle vastu, mis vähegi „militarismi“ järele lõhnab, ning see on ka andeksantav, et seda tihti segatakse kõigi sõjaliste asjade hulka ning sõjaasjandusse puutuvatega. Meil oli Vene valitsuse ajal sõjaväeline võim vabaduse, rahvuse ning seaduse suruja ja veri-vaenlane, ning neist aegadest on alguse saanud mitmed, praegusel ajal mitte vastavad käsitused sõjaväest ja tema esitajatest — ohvitseridest. Nende käsituste (vaadete) parandamine kuulub just meie kaitseasutuse ohvitserkonnale. Seda võib viljakamalt sellega teostada, et ohvitser, niihästi teenistuses, kui ka sellest väljaspool esineb ja ülesastub vastu-käivalt sõjalise kutse esitajatele vanlastele — tsaari ning Lenini ajalt. Ohvitserkond ei tohi olla rahvast ja kaitseasutust lahutav lõhe, vaid neid kahte ühendav side.

A. R.

Kaitseväe alalise kaadri palga-seadluse eelnõust ohvitseride kohta.

Kindralstaabis on väljatöötatud ja vastavatele ametisikutele tutvustamiseks saadetud „Kaitseväe alalise kaadri palga-seadluse eelnõu“.

Selle eelnõu järele jaotatakse ohvitseride palk põhipalgaks, mis antakse vastavalt aukraadile, ja lisatasuks, mis antakse vastavalt ametkohale. Üksikutel juhustel, nimelt leitnandi, kapteni ning majori aukraadis olles, võib palk suurenedä (1000 marka võrra kuus) ka vanuse tõttu, kui see ulatub vastavas aukraadis üle 4 aasta.

Lisatasu on protsendiliselt seda suurem, mida vastutusrikkamal kohal ohvitser teenib; nii, näiteks, on lisatasu:

Kompani ülemal (kaptenil)	18%	kogupalgast
Pataljoni „ (majoril)	21%	„
Rügemendi „ (kolonelil)	25%	„
Diviisi „ (kin.-major.)	44%	„
Sõjaministri abil („ ;)	50%	„

Nagu eelnõu seletuskirjast näha, on nimetatud palga-seadluse üheks peasihiks — teha ohvitseride (ja teiste alalise kaadri ametisikute) palgamäärasid rohkem pa endu v a m a k s (sellega, et võetakse arvesse vastavas aukraadis rohkem kui 4 aastat teenitud aeg). Teiseks tahetakse ka selle eelnõuga suuremat tähtsust anda aukraadile (sellega, et aukraadiga tõuseb põhipalk ka siis, kui ametkoht jääb endiseks). Teatavasti sünnib meil tegelikult ülendamine vastavasse aukraadi

sagedasti hiljemalt, kui ametkohale määramine, — ka siis, kui ülendamiseks kõik seaduslikud eeltingimised olemas on. Kahtlemata väga tähtis nõue on see, et palgamäärad oleks paenduvad, kui nad seda praeguse korra juures on (kus igale ametkohale vastab ainult üks palgamäär), sest loomulik on, et mida kauem keegi ametisik ühel ja samal ametkohal on teeninud, seda rohkem omab tema vilumusi ja võib olla kasulikum sellel kohal. Teiselt poolt suurenevad ühes aastatega iga inimese elulised tarvidused (perekonnd suureneb, lapsi tuleb koolitada jne.). Sellepärast peab õigusega lugema ebaloomulikuks olukorda, kus, näiteks, noor ja vähevilunud inimene teenides tubli ning vilunud vanema inimesega, ühel ja samastmelisel ametkohal, saab viimasega täitsa ühesuuruse palga.

Mis puutub aga aukraadi tähtsuse allakriipsutamisse, siis võib märgata, et meil sellega viimasel ajal veidi liialdatakse. Ühelt poolt (nagu viimastel ülendamistel selgunud) ei ülendata kõiki neid, kellel selleks teenistuskäigu seadluse põhjal õigus on, ja teiselt poolt taetakse nüüd (selle tähtsuse allakriipsutamise soovil ikka!) ka uue palgaseadluse eelnõuga asetada ohvitserisid palju ebasoodsamasse seisukorda, kui, ohvitseri kohtadel teenivaid eraisikuid.

Viimased saavad nimelt põhipalka, nagu nende kohtade jaoks ettenähtud aukraadile kuulub (lisatasu muidugi samuti ametkoha järele, kui ohvitseridki), kus juures see põhipalk suureneb pärast 4 aastast teenistust ühe astme võrra ja pärast 8 aastast teenistust jälle ühe astme võrra.

Seega saab, näiteks, eraisik kolonel-leitnandi kohal pärast nelja-aastast teenistust koloneli põhipalga ja pärast kaheksa-aastast teenistust — kindral-majori põhipalga, kuna ohvitser — major, olles kolonel-leitnandi kohal vähema kui 4 aastase vanusega, saab kaks astet madalamat palka, kui äsja teenistusse astunud eraisik — vaatamata sellele, et see major võib kolonel-leitnandi kohal olnud juba rohkem, kui 4 aastat (sarnaseid juhu-seid on).

Seadluse eelnõus on seda vastolu osalt sellega katsutud pehmedada, et ohvitseride jaoks, kes Vabadussõjast osa võtnud, on ettenähtud (§ 10), et nemad sel juhusel, kui nende aukraad on madalam nende kohale ettenähtust, saavad põhipalka ühe astme võrra kõrgemalt. See aga ei suuda olukorda siiski palju muuta, sest teatavasti loetakse vanus majori aukraadist päle — ülendamise päevast. Nii tuleb ikkagi välja, et näiteks, vastülendatud major, kes

neli aastat juba on majori kohal teeninud (sarnaseid on ja saab tulema mitmeid), saab palka ühe astme võrra madalamalt, kui sama palju aega majori kohal teeninud eraisik. Ja ainukese põhjendusena sellele oleks siis see, et tarvis on aukraadi tähtsust tõsta! Tõsi, seadluse eelnõu seletuskirjas märgitakse ka ära seda eraisikute eriti soodsasse seisukorda asetamist ja põhjendatakse seda sellega, et eraisik, kui tema ohvitseri kohale teenistusse võetakse, on täiesti kvalifitseeritud jõud. Võib olla, kuid miks ei ole seda ka ohvitser (major) oma nelja aastase vilumusega ja isegi mitte siis, kui tema on väga hästi ja kõrgemale ametkohale kõlbulikuks attesteeritud?

Sellesama aukraadi tähtsuse allakriipsutamise-ga ikka tuleks siis seledata ka asjaolu, et eelnõu järele, näiteks, kõrgema sõjaväelise haridusega kolonel, kellele kindral-majori kohta ei avane, võib teenida kuni surmani ühe (koloneli) põhipalgaga, kuna samal (koloneli) ametkohal teeniv eraisik peale nelja-aastast teenistust hakkab saama kindral-majori põhipalka ja 8 aasta pärast isegi tuhat marka sellest veel rohkem, s. o. ainult 1000 marka alla kindral-leitnandi põhipalga!

Usun, et need näited on küllaldatakse selleks, et veenda: kõnesolev eelnõu aukraadile küll rohkem tähtsust juurde ei suuda anda (sest hoopis ilma aukraadita on ju soodsam teenida), ka paenduvus ohvitseride palga suhtes ei ole saavutatud ühtlane ja õigel määral, sest vilumus ei ripu senikaua ikkagi mitte ainult aukraadist ära (vaid palju suuremal määral just teatud ametkohal teenimise ajast) kuni ilma aastatepikkuste venitamisteta ei anta kätte aukraade, mis väljateenitud ja kohale vastavad.

Päälegi ei ole teenistuses edasijõudmise võimalused igas väeliigis kaugeltki ühesugused, nagu eelnõu seletuskirjaski on märgitud. Nimelt on:

1. Jalgväes: a) pea 100% vanemaid ohvitseri oma kohale vastavates aukraadides; b) kapteni kohtadel on rivis kaptenisi umbes 80%;

2. Kahürväes: a) pea 100% vanemaid ohvitseri on madalamates aukraadides, kui kohale ettenähtud; b) kapteni kohtadel rivis on kaptenisi ainult 27%;

3. Inseneriväes: a) pea 50% vanemaid ohvitseri on oma kohale vastavates aukraadides; b) kapteni kohtadel on kaptenisi ainult 37% jne.

Kokkuvõttes tuleb toonitada, et eraisikutele, kes teenivad ohvitseride kohtadel, on uus palga-seadluse eelnõu tõesti paenduvam ja parem, kui senini maksivad normid. Oleks soo-

vitav, et see eelnõu saaks ümbertöötatud nii, et ta seda oleks ka kõikide ohvitseride kohta. Selleks tuleks ette näha kõik need mitmesugused olukorrad, mis tekivad aukraadidest, nende vanusest ning nende omandamise

tegelikkudest võimalustest, või (mis oleks lihtsam) teenistuse vanus palga määramisel võtta mitte aukraadi, vaid teenistuse vanuse kohaselt vastaval ametkohal.

J. Org.

Sõjakeemiast meil.

Tarvis on asuda sõjakeemiliste teadmiste levitamisele. Kuidas valmistada ette sõjakeemikuid? Kaitseliit võtku sõjakeemia küsimus oma huvide hulka.

Arvesse võttes, et uemal ajal ikka rohkem ja rohkem tarvitusele võetakse lõhkeaineid, gaasid ja teisi keemilisi olluseid, tuleks meil Eestis selle asjaoluga tõsisemalt arvestada. Oleks kõige kohasem luua kiires korras sellekohane keskasutus (sõjakooli juures), et võimaldada igale keemikerile vastavalt tema haridusele, kas sunduslikult või vabatahtlikult (kaitseliidu teenistuse alusel) sõja-keemiat ära õppida, s. o. lõhkeainete koosseisu, valmistamist ja tarvitamisviise, gaaside koosseisu, gaasimaskeid, leegiviskajaid (n. n. Flammenverfer), suitsu-pilvi jne.

Tingimata tarvilik oleks ka igale kaitseliidu osale oma keemia osakond luua, kui selleks isikuid leidub, ja peaks kaitseliitlastele samuti võimaldama sõjakeemiaga tutvuneda.

Niisamuti, nagu igast meeskodanikust sõjaväkke astudes (ehk kaitseliitu) alles õppides sõdur välja kujuneb, võib ju ka igast keemi-

kerist õppides sõjakeemiker saada. Mida väiksem sõjavägi, seda tähtsam on just temale tehniline jõud (eriti keemia alal).

Kõige tähtsam on nüüd küsimus, kuidas võimaldada, et keemiker, kes soovib teadmisi sõjakeemia alal omandada, seda saaks läbi viia, ilma et ta oma teenistuskohata peaks ülesütleva. Omal ajal kutsuti sõjaväkke õppustele terved aastakäigud, kelledele harjutuste ajal teenistuskohalt osa palka edasi makseti ja ka teenistuse koht kindlustatud oli. Kas ei saaks sarnasel viisil ka siin talitada? Arusaadavalt võiks siin ainult üks osa keemikerisid aeg-ajalt õppusele kutsuda. Vast ehk asuksid selle küsimuse lahendamisele kõik, kellel rahva tulevik kallis! Kas ei oleks kurb, kui meil jälle asja nii kaua ainult arutatakse, kui võib olla, juba hilja on tegutseda. Mitte sõnadega, vaid tegudega loome julgeoleku oma rahvale. „Keemiker“.

Põhjamaad ja desarmeerimise küsimus.

Prantsuse kindral Fonville kirjutab „La France Militaire'is“ 28. jaan. s. a. desarmeerimise küsimuse kohta põhjamaal. Et tuntud Prantsuse sõjateadlane muuseumis ka Balti riikide kaitseisukorda käsitab, toome selle kirjutuse alamal täielikult.

Norra parlamendi sotsiaal-demokraatlik grupp on ettepaneku teinud, alates 1925 aastast, sõjaväge või vähemalt sõjaväe teenistust ära kaotada. See teade, mis Oslost (endine Christiania) saadud, jubib meie tähelepanu liikumisele, mida juba mõnda aega põhjamaades riigikaitse jõudude piiramise, kui mitte täieliku kaotamise sihis tähele võib panna.

Algatuse ses suhtes tegi möödunud suvel Daani-maa. Seal oli algatajaks valitsus, sotsialistlik ministereerium. Ta tegi seda sarnase julgusega, et paljud tema sammus äärmist kergemeelsust näevad. Ta läks ühe korraga kuni lõpuni. Hoolimata tagajärgedest, mis sellest riigi julgeolekule võivad tekkida, kuulutas peaminister Stauning, et tema tegevuse programmis seisab põhjalik desarmeerimine ja ta esitas Daani parlamendile ka sellekohase seaduse kava.

Hiljem jõudis kord Rootsi kätte. Möödunud aasta oktoobris sai liikumine oma alguse, kuid ta ei läinud sugugi nii libedasti, kui naaberriigis, sest temaga käis kaasas ministereeriumi kukutamine. Vanameelse kabineti juht Trygger esitas sõjaväe eelarve, mis

150 miljoni kroonini ulatas. Et parlament eelarvet vastu ei võtnud, lahkus ta, et ruumi anda sotsialistlikule kabinetile Brantingi juhatusel. Branting on kindel sotsialist, kuid tema sotsialism ei lähe sugugi Stauningi sotsialismiga ühte. Kuigi ta täielik sõjariistade vähendamise pooldaja on, tahab ta seda ainult seevõrra ette võtta, et selle all riigi julgeolek ei kannataks. Ta võttis ainult eelarve kärpimise ette, vähendades oma eelkäija poolt nõutud summat kuni 100 miljoni kroonini. Kuid siiski teeb tema poolt nõutud summa praeguse kursi juures 500 miljoni Prantsuse franki välja.

„Seega on kõik kolm Skandinaavia riiki antimilitaristlikust voolust enam või vähem haaratud. Senini ei ole see vool veel teiste Baltimere äärsete riikide — Soome, Eesti ja Läti kohta mõju avaldanud. Otse ümberpöörduvalt, seal võib vastupidist nähtust tähele panna. Nimetatud riigid lähenevad üksteisele, ühinevad ja arendavad koos oma sõjalisi jõude kaitseks ühise vaenlase, enamluse, vastu, kes nende uksel koputab. Et oma julgeolekut võimalikult rohkem kindlustada, on nad isegi niikaugele jõudnud, et on ühendusse astunud Poolaga, keda sama hädaoht ähvardab.

Arusaadavalt on igal riigil vabadus oma kodukaitset nii korraldada, kuidas ta seda kõige parema leiab olevat, ja Skandinaavia riigid on ise otsustajad,

mis nende julgeolekuks tarvis läheb. Kui Daanil meeldib unustada, et tema lävel asub Preisimaa, kes täis jõudu, ja kes midagi ei unusta, kui ta tahab lahti saada raskest ja kurbade mälestustega seotud minevikust, mis alles hiljuti lõppes, ja mis mõtlemiseks põhjust peaks andma,—siis olgu tal täieline vabadus!

Kuid tegelikult ei ole ainult kohustusi oma, vaid ka teiste vastu, ja sellest küljest on Daanimaa peal rahvusvaheline kohustus, mis tema desarmeerimise vabadust tuntavalt kitsendab.

Tegelikult on Daanimaa Baltimere kitsuste valvaja ja sellega ühenduses on tal moraalseid, poliitilisi ja sõjalisi kohustusi, milledest ta ei tohiks kõrvale hoida. Kõigepealt läheb tal vaja sundida oma erapooletust austama. Edasi peab ta väinade erapooletust austamise eest hoolitsema. Päeval, kus ta enam omal jõul väinade vabadust ei garanteeri, lubab ta tegelikult ühele või teisele sõdivale poolele oma territoriaalvetes baasi luua, et sealt edukalt operatsioone jätkata.

Seda ei saa nii õiguslikult kui ka tegelikult lubada. 1852 aasta lepingu punktid, mis Daanimaad kohustavad põhja merekitsustes laevaeõidu julgeoleku järele valvama, on veel täiesti maksvad. Vene-Jaapani sõja ajal võis Vene laevastik, Kaugesse Idasse minnes, Suur-Beltist Daani lootside juhatusel läbi minna.

Missuguseks muutuks seisukord tulevikus, kui Daanimaa loobub väinade kaitseks miine panemast, ja kui tal laevad puuduvad, et tarviduse korral neis miinivälje kaitsta, jättes seega enda territoriaalveed sõdiva poole võimusesse, kes küllalt julge seal endale operatsioonide baasi looma?

Kopenhageni pacifistlikud revolutsionäärid ei ole muidugi selle üle järele mõelnud. Üldiste huvide õnneks on teised riigid sellest küsimusest puudutatud, neist esimesel kohal Poola ja Rootsi, kes väinade saatusest otsekohe huvitatud.

Rootsil on Sundi pool küljes rannariba, mille julgeolek Daani territoriaalvete julgeolekuga on seotud. See oli vististi Brantingil mõttes, kui ta koos Rootsi parlamendi käremeelsetega oma riigi sõjaväe eelarvet 500 miljoni frangi ulatuses kaitseks.

Omaltpoolt on Poola elavalt huvitatud täieliku desarmeerimise poliitikast, mis Daani sotsialistide poolt alustatud. Ta ei saa kindlasti leppima teguviisiga, mille tagajärjeks võib olla, et ühel heal päeval liitlastele ainuke tee, mille kaudu nad appi võivad tulla, suletakse. Seega oleks täiesti õigustatud, kui ta oma abinõudega hädaohu pareerimise peale mõtleks, mis sealtpoolt küljest võib tõusta, luues veealuse kaitse.

Kuid täielik desarmeerimine ei ole ka veel Hamleti kodumaal juba teostatud fakt. V. K.

Kommunistide poolt korraldatud riigipöörde katse

1. XII. 1924 a.

(Järg).

1-se detsembri mässu otsekohekses organiseerijaks ja juhatajaks oli siin illegaalselt tegutsev tuntud Jaan Anvelt. Anvelt lahkus Eestist ühes Vene punakaardiga 1918 a. Sama aasta lõpul ja 1919 a. Vabaduse sõja ajal juhatas ta ühte meie vastu tegutsevat punaväe osa. Peale V. Kingisepp'a tabamist asus J. Anvelt illegaalselt meie territooriumile kommunistlik liikumist juhtima. Anvelt'i lähemateks kaaslasteks mässu ettevalmistuse perioodis olid N. Venemaalt tulnud ja siin pöranda alla asunud Karl Roobas, ning tuntud noorproletaarilise liikumise juhtijad ja organiseerijad — Arnold Sommerling ja Georg Kreuks, kes 1921 aastal poliitiliste vangidena N. Venemaal vabastati, aga hiljem salaja jälle tagasi olid ilmunud, siis Heidemann, R. Veimer, end. rkl. Pälson ja teised, kes kohtu eest kõrvalehoidmiseks end pöranda alla olid poetanud. Selles perioodis on siin veel nähtud tuntud Eesti kommuniste N. Venemaalt — Otto Räästas't ja Jakob Palvadre't. Räästas on juba ammugi pörandaaluse tegelasena tuntud, kuna J. Palvadre Vabadussõja ajal ühte meie vastu tegutsevat diviisi juhtis ja hiljem Petrogradis rahva-ülikooli juures töötas.

Mässu ajaks oli Vene kommunistilise partei Eesti sektsiooni poolt N. Venemaalt rida isikuid sõjaliste „spetsidena“ ja mässu tegelikkude läbiviijatena siinsete tegelaste käsutusse saadetud. Viimaste seast väärivad tähelepanu: 1) August Joosepi p. Lillakas, S. S. S. R. liidu kodanik, 32 aastat vana, kes mässu ajal mässajate peastaabis Anvelt'i juures tegutses. Muuseas võttis osa minister Einbünd'i korteri kallale tungimisest ja hiljem mässajate tegevusest Balti jaamas. Lillakas ise seletab, et ta on endine ohvitser, Vabadussõja ajal tegutsenud 3-da Eesti kommunistilise polgu ülemana Eesti vastu, hiljem olnud Eesti keele lektoriks töörahva ülikoolis (Piiteris). Kommunistilise partei Eesti sektsioon teinud Petrogradis

kihutustööd Eestis maksva korra kukutamiseks ja kutsunud sealseid tegelasi mässu korraldamiseks üle piiri minema. Eestisse tuleku eel annud talle Eesti sektsiooni büroo juhataja Rudolf Vakman*) vale isikutunnistuse Kollo nime peale, 10.000 Emk. ja 100 n. rubla, ning käskinud Tallinna organisatsiooni käsutusse tulla, kus teda, kui sõjaväelise spetsialisti, ära kasutatavat.

2) Richard Mihkli p. Käär, S. S. S. R. liidu kodanik, 26 aastat vana, kes tegutses mässu ajal ühes Lillakasaiga. Kääri enese seletuse järele peetud Petrogradis töörahva ülikoolis koosolek, kus Pöggelman Ikmelt ja Vallner seletanud, et olla ülim aeg Eestis maksvat korda kukutada ja selleks peab väljastpoolt tõuget andma. 27. XI. 24. kutsutud teda Eesti sektsiooni büroosse, kus Vakman temale käsu annud vee-samal õhtul välja sõita Tallinna, riigipöörde teostamisest osa võtma. Vakman annud talle 5.000 Emk. ja 5 n. rubla ning vale isikutunnistuse Roman Schmidt'.

*) Rudolf Vakmann'i ameti kohta seletavad üle piiri tulnud terroristid väga mitmesuguselt. Ühed nimetavad teda Komiterni Eesti sektsiooni büroo sekretäariks, teised — kommunistilise partei Eesti sekretäariks, kolmandad — lihtsalt mingisuguse büroo sekretäariks, missugune büroo väljamaalaste asju ajada. Nagu Petrogradi kub. täidesaatva komitee organisatsiooni osakonna (Организац. отд. Ленинградского губисполкома) väljaandel ilmunud aadresside ja teadete raamatust „Весь Ленинград на 1925 год“ selgub, on R. Vakmann n. n. Petrogradi „Бюробин“ sekretär. Samas raamatus räägitakse ka, et „Бюробин“ on väljamaalaste teenimise büroo (Бюро по обслуживанию иностранцев), mis töötab Töö ja kaitsenõukogu („СТО“) otsusel 24. VIII. 1921., alludes väliskomissariaadile.

nime peale. Tema sõitnud ühes kolme kaaslasega Jamburgi, kus neile igatühele Teder'i poolt (viimane teenib Käär'i seletuse järele Jamburgi OGPU's) parabellumi süsteemilise revolvriv ühes 47 padrunita antud. Üle piiri juhatanud neid keegi ingerlane, kes seletanud, et eelmisel ööl 10 meest üle piiri läinud, kõigil olnud seljas sõduri kotid revolvritega, käsigranaatidega ja automaatpüssidega.

3) Jaan Kaarli p. Lemming, S. S. S. R. liidu kodanik, 30 aastat vana, kes seletab, et astunud Petrogradi kubkom'i Eesti sektiiooni soovitusel Internatsionaalsesse sõjakooli, mille lõpetanud 1. XI. 24. Siis määratud teda 167-dasse polku (Pihkva) rühma ülemaks. 15. XI. 24. komandeeritud teda Petrogradi — Poliitilise valitsuse käsutusse, kust teda omakorda kommunistlike partei Eesti sektiiooni käsutusse saadetud. Teda tahetud demobiliseerida ja Eesti tööraha ülikooli juurde teenistusse määrata. Tema ise pole demobiliseerimisega nõus olnud ja läinud OGPU'st seletust küsima. Seal seletatud, et ta peab seda teema, mida Eesti sektiioon nõuab. 27. XI. l. a. annud temale Raadik, kes teenida Internatsionaalses sõjakoolis, käsu Rudolf Vakman'i juurde ilmuda. Vakman annud temale 5.000 Emk., vale isikutunnistuse Vassili Krivoglasov'i nime peale ja käskinud Jamburgi Teder'i juurde ilmuda. Ühtlasi seletanud Vakman, et tema, Lemming'i, demobiliseerimise käsk on ekslik ja soovitanud demobiliseerimise tunnustust mitte välja võtta, mis ka väljavõtmata jäänud. Jamburgis saanud ta 29. XI. Teder'ilt parabellumi süsteemilise revolvriv ühes 50 padr. ja 2 käsigranaati, ning asunud sealt kolme kaaslasega teele Tallinna poole. Kinnivõtmisel leiti Lemming'i juurest parabellumi süsteemiline revolver ja 2 käsigranaati.

4) Johannes Juhani p. Estrang, kes osa võtti Sv. ühend. õpeasut. peale kallaletungimisest. Estrang seletab, et teda saanud Eestisse seltsimees Vakmann 27. XI. 24. Vakman'ilt saanud ta parabellumi süsteemilise revolvriv ühes 50 padrunita (mis ka tema juurest kinnivõtmisel leiti), vale isikutunnistuse Albert Kero nime peale ja sõiduraha kuni Tallinnani.

5) Eduard Hendriku p. Kägu (endine Riigikogu liige), kes seletab, et teda mõistetud Sõjaringkonna kohtu poolt salaorganisatsioonist osavõtmise eest 4 aastaks sunnitööle; kohtu otsuse eest põgenenud ta N. Venemaale, kus teeninud 4 kuud punaväes. 27. XI. tulnud salaja üle piiri „koodanlist korda“ kukutama.

6) Eduard Aadami p. Sander, S. S. S. R. liidu kodanik. Nagu Sander ise seletab, teeninud ta punaväes kuni 1921 a. lõpuni. Peale selle töötanud Tosno lauavabrikus. Novembri kuu lõpul kutsutud teda Petrogradi, kus R. Vakman, kes töötada mingisuguses büroos, temale ja veel kahele mehele Petrogradi ülikoolist, ülesandeks teinud Eestisse sõita riigipöördest osa võtma. Vakman'i käest saanud igaüks 5.000 Emk. ja vale passid (Sander'il oli vale isikutunnistus Hans Sei nime peale). Sander oma kaaslastega sõitnud üle Jamburgi, kus neile parabellumi süsteemilise revolvriv ühes padrunita ja käsigranaadid antud. Muuseas seletab Sander, et teda ühes kaaslastega enne väljasõitu Petrogradis olla ära vannutatud ja neilt allkirjad võetud, et kinnilangemise puhul kõige selle üle, mis nad mässust teavad — saavad vaikima.

Teised ülepiiri tulnud terroristid seletavad pea-joontes sedasama.

(Järgneb)

Vene Kesk-Aasia.

Nende maade praegune rahvuslik-riikline jaotus.

Viimase ajani moodustasid Vene Kesk-Aasia maad kolm vabariiki: Turkestani, Buhaara ja Horesma (Hiiva). Elanikkude arv neis kokku oli umbes 8½ miljoni, millest 3,8 miljoni — sarte (usbekke), 1,25 miljoni — tadshikuid, 1,12 miljoni — kirgiisi kasakaid, 1 miljon — turkmeene, 615 tuhat — kara-kirgiise, 436 tuhat — muid kohalikke rahvuseid ja 550 tuhat venelast.

Praegu on Kesk-Aasia uus rahvuslik-riikline jaotus teoksil. Usbeki nõukogude esimesel üldisel kongressil Buhaaras, mis s. a. 6. veebruaril algas, ja Turkmeeni nõukogude kongressil Poltarotskis, kinnitati lõpulikult uute nõukogude-vabariikide konstitutsioonid. Nende kongresside avamise pidustustele sõitis Sotsialistlikkude nõukogude vabariikide liidu kesk-täidesaatva komitee „ziki“ esimese M. M. Kalinin.

Peale uut rahvuslikku jaotust lagunesid kolm celnimetatud Kesk-Aasia vabariiki järgmisteks rahvuslikkudeks koondusteks: Usbeki sotsialistlik nõukogude vabariik (Usbekistan), Turkmeeni sotsialistlik nõukogude vabariik (Turkmenstan), Tadshiki autonoomne maa, Kara-Kalpaki autonoomne maa ja endise Turkestani sotsialistlike nõukogude vabariigi kirgiisia maa.

Uue rahvusliku jaotuse järele läks Kara-Kirgiisia autonoomne maa (oblastj), mis India võimkondade piiridega kokku puutub, vahetumalt Vene sotsialistliku föderatiivse nõukogude vabariigi alla ja kirgiiside maa ning Kara-Kalpaki autonoomne maa ühendati Kirgiisi autonoomse sotsialistliku nõukogude vabariigiga. Kirgiiside maa, kus kirgiisid-kasakad asuvad, koosnes suuremast osast Semiretshjst ja Sõr-Darja põhjapoolsest osast. Kara-Kalpaki maa

koosnes väikesest maa-alast, mis Hiiva põhja nurga moodustas.

Selle jaotuse järeldeusel vähenes rahvaarv uutes Kesk-Aasia vabariikides 7 miljoni inimeseni ja jaguneb nüüd järgmiselt: Usbekistanis ja temaga föderatiivses ühenduses olevas Tadshiki autonoomses vabariigis on umbes 5,7 miljoni elanikku, Turkmenstanis umbes 1 miljon ja Kara-Kirgiisias umbes 500 tuhat elanikku.

Usbekistani koosseisu läksid: Turkestani kesk-osa, osa Sõr-Darja maad ühes Tashkendiga ja Fergaani maa; samuti ka Buhaara peaaegu täielikult ja üks osa Horesmat. Buhaara idapoolne osa, kus peaaesjalikult tadshikud asuvad, moodustab tadshikute autonoomse vabariigi aluse, missugune vabariik Usbekistaniga föderatiivses ühenduses on. Usbekistanile kuuluvad järgmised suuremad linnad: Tashkent, Samarkand, Buhaara, Kokand, Andishan, Margelan ja Karshi.

Turkmenstanile läksid endine Taga-Kaspija maa, läänepoolne osa Horesmat ja osa lääne Buhaarat. Turkmenstani tähtsamad linnad on: Poltaratsk, Thsarshni, Merv, Kerki, Krasnovodsk ja Tashans.

Mis puutub Kara-Kirgiisia maasse (mäe kirgiisid), siis moodustub ta Pamiirist, Semiretshje lõunapoolsest osast ja Fergaani idapoolsest osast.

Usbekistan on peaaesjalikult põllumajanduslik maa, Kara-Kirgiisia on selle vastu peaaesjalikult karjakasvataja maa. Turkmenstan omab nende kahe majapidamisharu vahel keskmise seisukoha. Iga majapidamise peale tuleb keskmiselt loomi: Usbekistanis — 5,2, Kara-Kirgiisias — 20,5, Turkmenstanis — 12,7.

Linnaelanikud moodustavad Usbekistanis 18%, Turkmenstanis — 8,7% elanikkude üldarvust.

Maa tähtsamad rikkuse allikad on puuvill, loomakasvatus, teravili, viinamarjakasvatus ja aiandus.

Ajakirjanduse esitajaid Tiifliis jütule võttes, ütles M. M. Kalinin, et „meie liidus on igal rahval, igal rahvusel, kes oma vabariiki koondunud, kõige laialisem tahteavalduse vabadus“, ja edasi, et „uutel vabariikidel on liidus teiste liidu-vabariikide — Ukraina, Valge-Venemaa ja Kaukasuse kõrval üheõigusline koht.“

Tegelikult aga väljendab Nõukogude Venesse kuuluvate Kesk-Aasia maade uus rahvuslik-riikline jaotus täielikult Vene kommunistliku erakonna ja nõukogude valitsuse rahvusliku poliitika põhiväiteid, mis rajatud iga rahva revolutsioonilise liikumise ärakasutamisele üleilmilise revolutsiooni õhutamise huvide. Selle uue jaotusega püüavad Vene enamised poliitikamehed ärakaotada Vene Kesk-Aasia senist ajaloolist riiklik-rahvuslikku struktuuri, likvideerides vanu ajaloolisi Kesk-Aasia khaaniriike — Hiivat (Horesma) ja Buhaarat, mis koosnesid mitmest Aasia rahvusest päritolevatel elanikkudest, ja ametlikult väljakuulutatades täielist „rahvuslikku enesemäärämise“ õigust endiste Turkestani, Hiiva ja Buhaara rahvastele. Selle aktiga loodavad Nõukogude liidu poliitilised juhid teed tasandada oma poliitiliste sihtjoonte maksmapanemisele Kesk-Aasias, püüdes luua sõbralikku meeleolu Vene nõukogude valitsuse vastu, niihästi Vene Kesk-Aasia rahvaste seas, kui ka kõigi Aasia naaberrahvaste: persialaste, afgaanlaste, India rahvuste ja hiinlaste seas. See poliitika iseloomustab õige väljapaistvalt Nõukogude Vene kavakindlat tungi idamaadesse.

Tähelepanemisväär on uue rahvusliku Kara-Kirgiisia autonoomse maa (mis asub Pamiiri mägestiku maal ja Fergaani idapoolses ja Semiretshje lõunapoolses osas — Nõukogude Vene, Afganistani ja Hiina piirirajoonis) liitumine Vene nõukogude vabariigiga. Nähtavasti püüavad Moskva enamised poliitikamehed niisugusel teel seda piiräärset Kara-Kirgiisia piirkonda oma otsekohese sõjapoliitilise mõju all hoida selleks, et omale poliitiliselt ja sõjatehniliselt kindlat eelposti luua pealtungi teedel Indiase — Afganistani kaudu, ja Hiinale kuuluvasse Tibetisse.

Majandusline elu.

Kesk-Aasia ennesõjaaegse puuvillatoodangu hinna väärtus oli umbes 40% Kesk-Aasia kogu valmistuse väärtusest ja 70% tema väljaveo väärtusest. Kuna kodusõja ajal puuvilla väljavedu ja leiva sissevedu seisma jäid, vähenesid puuvilla külvid 1920 aastaks rohkem kui ⁹/₁₀ peale.

1923 aastal hakkab puuvilla kasvatamine uuesti edenema. Viimase kahe aasta jooksul seati riigi kaasabil korda tähtsamad niisutamise sisseseaded: kanaalide suud, reguleerimise sisseseaded, magistraal-kraavid j. n. e. Majapidamiste kanaalide võrk ei ole aga veel kaugeltki korras. Peale selle on puuvilla harijate elav ja eluta inventar haledas seisukorras. Läänud aastal hariti tööloomade terava puuduse tõttu suurem osa puuvilla põldudest mitte atrade, vaid kablide abil. Kõige tagasihoidlikumate andmete järele oleks tulnud 1925 aastal Kesk-Aasiasse sisse vedada 86.000 hobust. Põldude viljakus on palju vähenenud. 1915 aastal oli keskmine puuvilla lõikus dessatini pealt 85 puuda, 1924 aastal aga 40—50 puuda.

Puuvilla üldist lõikust Kesk-Aasia maal 1924 aastal hinnatakse 14—15 miljoni puuda puuvilla ehk 4—4,5 miljoni puuda puuvilla niidi peale, mis teeb 82,1% 1915 aasta toodangust ja rahuldab Vene liidu-vabariikide nõudmistest ainult 45%.

1924 aastal puuvilla all olev külvipind jaguneb uute riikide vahel järgmiselt: Usbekistanis — 75,2%, Turkestanis 13,5%, Kara-Kirgiisias — 5,7% ja kasakate Kirgiisias — 5,6%. Usbekistani territooriumil on umbes 91% kõigist puuvilla vabrikutest,

kuna Turkestani kohta tuleb 7% ja kasakate Kirgiisias kohta — 2%.

Oma tähtsuse poolest teise koha omab loomakasvatus. Olles eksploateeritava pinna poolest esimesel kohal, annab ta 30 kuni 40% maa üldisest põllumajanduslikust sissetulekust. 1920 aastal, karjakasvatuse languse ajal, oli lambaid mitte üle $\frac{1}{3}$ ennesõjaaegsest arvust, hobuste arv langes 40% ja sarvloomade arv 52%. Praegu on märgata kohaliku karjakasvatuse tuntavat tõusu. Kuid lähema viie aasta jooksul võib karjakasvatus Kesk-Aasia maal 20 aasta siiski ainult 70 protsendini ennesõjaaegsest arvust.

Kolmandaks tähtsaks majandusharuks Kesk-Aasia maal on teravili, mis ainult kohalikkude tarvitajate rahuldamiseks läheb. Enne sõda oli Turkestani põllumajanduse all üldse 2½% territooriumist, kus juures teravilja all oli umbes 70% kogu Kesk-Aasia põllupinnast; kuid puuvilla raioonide toitmiseks veeti nendesse raioonidesse iga aasta umbes 13 miljoni puuda leivavilja Orenburgist ja Põhja-Kaukasusest.

Leivavilja sisseveo seismajäämine kodusõja ajal andis tõuke leivavilja külvipinna suurendamiseks puuvilla väljade arvel, andes sellega puuvilla kasvatusele suure hoobi. Nõnda on puuvilla harimise endisele kõrgusele viimine lähedalt seotud ühest küljest leiva küllaldase juurevooluga Kesk-Aasia maadesse Vene nõukogude liidust ja teisest küljest leivavilja kasvatamise korraldamisega nendes maades enestes. Usbekistan, kus kõige suuremad puuvilla istandused, vajab sisseveetavat vilja rohkem kui teised maad. Vastavalt puuvilla külvipinna suurendamisega Turkestanis tekib ka seal tarvidus sisseveetava vilja järele. Omamaalise viljaga varustamise küsimus saab palju kergemaks Semiretshje raudtee osalise edasiehitamise läbi, mis Kesk-Aasia viljarikkamad maad puuvilla raioonidega ühendab. 1924 aastal lõpetati järgmiste raudteede ehitamine: Aulia-Ata-Pishpek — 250 versta; Namantshah Adishan — 85 versta; Karashi-Kitab — 115 versta; kokku 450 versta.

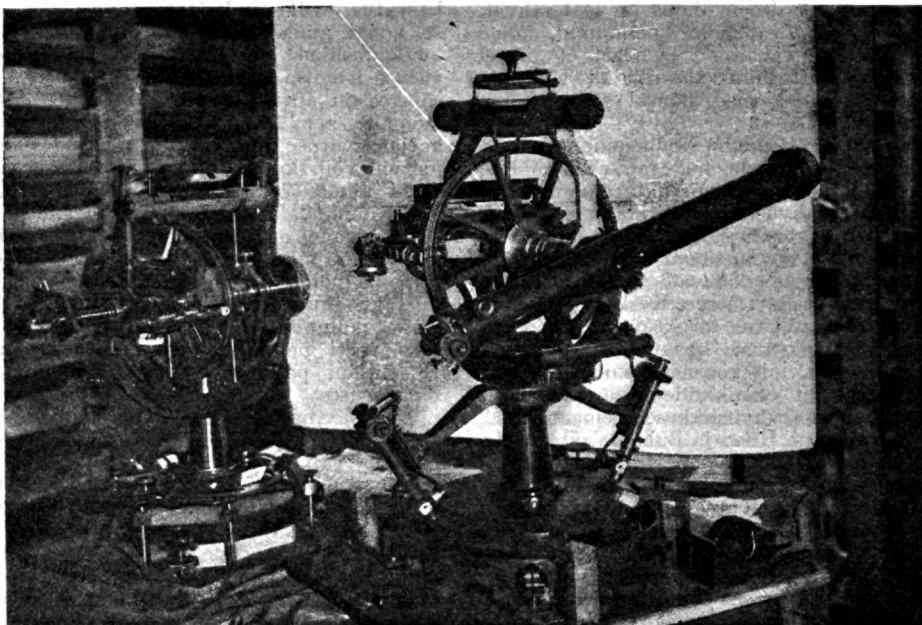
Suur tähtsus praegustes Kesk-Aasia vabariikides on viinamarjade kasvatusel ja aiandusel. Enne sõda tõusis Turkestani viinamarjade toodangu väärtus 42 miljoni rublani aastas puuvilla istanduste toodangu — 177 miljoni rubla — kõrval, kuna aga viinamarjade all oleva põllupinna suurus oli ainult 25 tuhat dessatini — puuvilla väljades, 500 tuhande dessatini, kõrval. Viinamarjakasvatuse praegune tegelik ja võimalik tuleviku väärtus on nende arvudega küllalt selgelt iseloomustatud. 1920 aastal vähenes viinamarja väljade pind 17,5 tuhande dessatini ehk 30%, 1924 aastal tõusis 95 tuhande dessatini ehk 87 protsendini ennesõjaaegsest pinnast, kuid viinamarjade saak 1924 aastal oli ainult 6.162 tuhat puuda — 1914 aastal saadud 14.782 puuda kõrval. Mis puutub aedadesse, siis oli Turkestanis nende all olev pind enne sõda umbes 25 tuhat dessatini; 1920 aastal vähenes ta 13 tuhandeni, kuid 1924 aastal tõusis uuesti 16 tuhande dessatini.

Üksikute vabariikide osa valitsusele tooresainete valmistamises selgub sellest, et 1924 aastal 66,2% kõigist valmistustest tuli uuesti asutatud Usbekistani territooriumilt, 23,1% Kirgiisii territooriumilt, 6,1% Turkestani territooriumilt ja 4,1% Kara-Kirgiisii territooriumilt. Usbekistani peale langev valmistuste kõrge protsent on seletatav Buhaaraga, mis suurema osa Venemaal saadavatest karakulnahkadest, samuti ka suure osa villa ja soolikaid annab.

Mis puutub Kesk-Aasia maade sisseveosse Venemaalt, siis on selles esimene koht manufaktuur-kaupadel, mis sisseveetavate kaupade väärtusest 41% teeb. Peale selle tulevad tähtsamatena ära märkida silikaat-kaubad, kummi asjad, suhkur ja metallasjad.

E. V.

Kodumaa trianguleerimise töödest.

Trianguleerimise juures tarvitatav Hildebrandi universaal-instrument.

Trianguleerimine. Topograafilised ja maamõõdu kaardid.

Maakera pinna avarust ja ulatust uurides, võetakse ette horisontaalseid ja vertikaalseid mõõtmisi. Horisontaalsete mõõtmiste juures tehakse vahet selle järele, missugust kuju maakerast ja selle pinnast arvesse võetakse; maakera pinda pannakse ses suhtes tähele 4-s astmes ja vaadeldakse seda:

1) kui tasapinda, mille suurus ulatub 1 rt. penikoorma (= 55 rt. km.) peale;

2) kui kera, mille raadius antud kohal võimalikult maapinna kumerusele vastab; see oletus ulatab kuni mõnesaja rt. penikoorma peale;

3) kui antud suuruses ellipsioidi; see oletus ulatab kuni 1000 rt. penikoormani ja üle selle, ja

4) uuritakse kaldumust, mis oletatud pöörde-ellipsioidi ja tõeliku maakera kuju — geoiidi — vahel on.

Triangulatsioon on esimeses joones funktsioon, mis mainitud 4-st vaatlemisest välja minnes, maakera pinna suurusi ja ulatusi mõõdab.

Kui mingil tasapinnal suuremal arvul punkte niiviisi sirgjoontega seotakse, et selle läbi terve süsteem kolmnurke kujuneb, mille igaühe üks külg vähemalt naaberkolmnurga küljega ühine, siis võib niiviisi loodud kolmnurkade-võrgu kuju otsekohe nurga mõõtmisega kindlaks teha, ning võetakse veel ühe teatud kolmnurga külje täpselt mõõdetud pikkus põhijooneks — baasiseks; sellest on siis küllalt, et kogu kolmnurga võrgu ulatuse suurust äramäärata. See ongi lühidalt trianguleerimise põhimõte.

Trianguleerimine jaotatakse klassidesse, s. o. järkude süsteemisse ja need on:

1. kl., mille kolmnurga külje pikkus on 20—50 km. ja üle selle;

2. kl., mille kolmnurga külje pikkus on 10—20 km.

3. „ „ „ „ „ 3—10 „

4. „ „ „ „ „ 1—3 „

1. ja 2. klass loetakse pea trianguleerimiseks, 3. ja 4. kl. — väike trianguleerimiseks; 2. klass loetakse ka 1. ja 3. kl. võrreldes — vahelmiseks trianguleerimiseks.

Teatavasti ei ole võimalik mingit mõõtmist ükskõik, mis alal, täitsa ilma vigadeta teha. Nii on lugu ka trianguleerimise juures. Mõõdab keegi, näiteks, ühe tasapinnalise kolmnurga nurke ja võrdleb saadud kogusummat 180°-ga — selgub, et saadud arv on ikka kas väiksem, ehk suurem, kui 180°. Samuti, kui mingit pikkust, ütleme, kolmnurga külge mõõdetakse, leitakse kohe, et esimese korra mõõtmise resultaat on alati teisest kordest resultaatist teatud määral lühem ehk pikem. Seega võib iga mõõtja, kui hoolega, ettevaatlikult ja peenelt ta ka ei mõõdaks, selle peale kindel olla, et ükski mõõtmine ei ole absoluutselt täpne.

Sel põhjusel on olemas triangulatsioonid mitmesuguse väärtusega ehk kaaluga. Kui tähendame üldkaalu P -ga, geomeetrilise kaalu V -ga ning trigonomeetrilise kaalu T -ga, siis on kolmnurga (Δ) üldväärtus

$$P = V \cdot T$$

Seepärast, kui arutada triangulatsiooni väärtust ja täpsust, kas täie võrgu või Δ -de aheliku juures, on tarvis võtta nende keskmine kaal.

Geomeetr. kaal $V = \frac{X_0}{x_0} \cdot \frac{\varepsilon c}{\sum C}$

Trigonom. kaal $T = \frac{n}{\sum m^2}$

Ehk valemi järele on üldkaal:

$$P = \frac{X_0}{x_0} \cdot \frac{\varepsilon c}{\sum C} \cdot \frac{n}{\sum m^2},$$

kus $\frac{X_0}{x_0}$ on vahetõrge mõõdetava ja normaalse Δ -ga vahel; εc — vaheliste külgede summa; $\sum C$ — kõikide Δ -de geomeetrilise sidumise vigade summa; $\sum m^2$ on kõikide Δ -de keskmiste vigade summa ja n — Δ -de arv.

Selleks, et trianguleerimisel kõikide mõõtmiste täpsust kõrgendada, kasutatakse teatud tingimusi ja võtteid, mille juures vead võimalikult väikseks kujuneksid. Kõiki seda arvesse võttes on selge, et mida vähem on Δ -ki ja mida laiemal piiriga ning mida suurema sarnadusega need normaalsele Δ -le on (iga nurk 60°), seda täpsem saab olema triangulatsioon. Normaalsele Δ -le enam sarnastel suurtel Δ -del on ka veel see tähtsus, et nende piirkonnas hõlbub ja kiirem on leida alus- ehk toetuspunkte alamate klasside trianguleerimiseks.

Nurgad loetakse instrumendilt järgmise täpsusega:

- 1. klassi trianguleerimisel 0,5"
- 2. " " " 1"
- 3. " " " 10"
- 4. " " " 30"

Vead, mis nurgamõõtmise juures tohivad ette tulla, oleksid:

- 1. klassi trianguleerimisel $\pm \frac{1}{4}$ "
- 2. " " " $\pm 1\frac{1}{2}$ "
- 3. " " " $\pm 2\frac{1}{2}$ "
- 4. " " " $\pm 15\frac{3}{4}$ —30"

Pikkuse mõõtmise juures kõigub viga $\frac{1}{100.000}$ ja $\frac{1}{3000}$ piirides.

Sellest selgub, et 1. ja 2. kl. ehk peatrianguleerimisel tarvitatakse kõige täielikumaid mõõteriistu: nurgamõõtmisel — universaal-instrumenti ja baasise mõõtmisel — baasise aparati. Kuna väikse trianguleerimise juures täpsuse nõuded väiksemad, on ka instrumendid lihtsamad.

Triangulatsioon on üks pea teguritest geodeesia ehk maaajutamise alal. Tema eesmärk on mitmesuguste maapinna punktide asendit kindlaks määrata ja selle järele maapinna ulatust ja ilmet kartograafiliselt kujutada. Moodsat geograafiat on täiesti võimata ettekujutada ilma triangulatsioonita.

Seega kõik rahvad ja riigid, kes tahavad oma maa ja vete ala geograafiliselt ehk maadeteaduslikult kujundada, peavad asuma trianguleerimisele. Ametkond, ehk organisatsioon, kes praktilisest küljest kõige pealt riigi geograafilisest alast huvitatud, on riigikaitse ehk sõjaväe asutused, sest kes peab maad ja riiki kaitsma, see peab kõige esmalt ka teadma, missuguses kujundis ja ulatuses riik piirub. Et ses suhtes ligemalt ja täielikumalt oma riigi piirkonda tunda, sooritatakse mitmesugust trianguleerimist ja soetatakse sel alusel mitmesuguseid kaarte — suuremas või väiksemas mõõtkavas.

Topograafilised kaardid.

Topograafia ehk kohakirjelduse all mõistetakse muuseumis lihtsalt maakera pinna ilme kujundamist kaardil — mõõtkavas 1:10.000 kuni 1:100.000.

Meil Eestis on praegu peaaasjalikult mõõtkavas 2:25.000, mille juures mitte üksi maapinna asetis, vaid ka kõrgused arvesse võetakse.

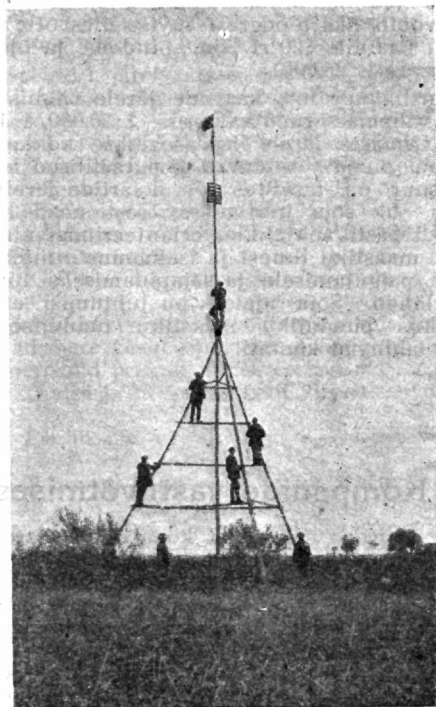
Et topograafilisi kaarte ülesvõtta, selleks on tarvis kõige pealt 1. klassi triangulatsioon soetada. 1. kl. triangul. trigonomeetriliste punktide vahe kaugus on, nagu öeldud, 20—50 km. Seega tuleks umbes 400 rt. km. peale ainult üks punkt. Ülesvõtte jaoks on seda aga liiga vähe, sest mõõtkava 1:25 000 juures on ülesvõtte planscheti pind umbes 120 rt. km.; igal planschetil peab aga olema vähemalt 4 trigon. punkti, mille geograafilised koordinaadid sekundi murru täpsuseni peavad teada olema. Sellepärast tuleb 1. kl. trigon. punktide vahel kaartide plaanistamise jaoks veel 2. ja 3. kl. triangl. võrk luua, mille Δ -ga külje pikkus umbes 5,5 km. oleks.

Järjekult — mida suurem on kaardi ehk plaani mõõtkava, seda suurem peab olema ka trigon. punktide arv ja seda ligemale nad paiknevad üksteisele.

Jälgides neid olusid mõnes Lääne Euroopa triangulatsioonis, kus viiakse punktide liginemine kuni 0,5 km. peale, selgub, et seal on tegemist madalama, kui 4. kl. triangulatsiooniga. Niisuguse trigon. punktide arvu suurenemisega väheneb aga ka nende täpsus, olgu, et arvatavad teoreetilised keskmised vead iga punkti juures arvesse võetakse.

Tähendab, mõõtkava suurendamisega kuni 1:5000—1:1000 jne. saadakse vähema täpsusega trigon. punktid ja seega kaotab sarnane plaanistus asendi suhtes märksa oma täpsusest. Muidugi ei kannata täpsuse üldresultaat selle juures nii väga, sest et 4. kl. trianguleerimised võib ilma suurema veata 1. ja 2. kl. trigon. punktide vahele sobitada.

Kodumaa trianguleerimise tööst.

Triangulatsiooni märk Peipsi Sääritsa küla juures.

Topograafilised kaardid seatakse meil kokku poliieder- ehk hulktahtkesse projektioonis, mille koordinaatide võrk paralleeli ja meridiaani sihtidele rajatud. Orienteerimiseks kasutatakse trigoni punkte ja nende vahelisi asimuute. Ülesvõtted tehakse trigoni punktide vahel mensuliga (mõõtlaud) ja kipseegliga (pikksilmaga joonelaud). Pikksilma-kaugusmõõtja ja mõõtlati abil mõõdetakse ülesvõetavate esemete vahed ja kaugused, ning plaanistatakse nad vastava täpsusega planschetele. Täpsuse piiriks on viga, mis kaardilt mõõtes silmale kätte ei paista, umbes 0,1 mm. Seega on 1:25.000 top. kaardi täpsus harilikult mõõtes $\frac{25.000}{0,1} = 2,5$ m.,

mõõtkavas 1:10.000 aga $\frac{10.000}{0,1} = 1$ m. Järjelikult — mida suurem mõõtkava, seda peenemalt kujunenud mitmesugused esemed kaardile.

Rööbiti rõhtpinnalise mõõtmisega võetakse üles ka kõik maastiku kõrgused: mäed, orud, künkad, lohud jne., ning reljeef plaanistatakse kaardile isohüpsiliste ehk samakõrguse joontega. Kõik kõrgused arvatakse normaal-nullist, mida moodustab Baltimere keskmine nivoo. Orienteerimiseks kõrguse suhtes kasutatakse 1. klassi nivellemendi punkte. Tallinnas on muu seas nivellemendi lähte- ja aluspunktiks reeper (normaalkõrguse punkt), mis kinnitatud Vana sadama kõõgi müüri külge (sadamas Baikovi silla juures). See punkt asub normaal nullist + 1,0164 m., s. o. mere keskmisest nivoo 1,0164 m. ehk 0,4764 silda kõrgemal.

Reljeefi kujundamiseks mõõdetakse vähemalt 10 kõrguse punkti 1 rt. km. peale. Kipseegliga mõõdetud kõrguste keskmine viga on väiksema veere ehk kaalumise juures ± 0,5 m., keskmise kaalumise juures ± 1 m. ja suure kaalumise juures (1:2) on see ± 2,6 m.

Topograafiliste kaartide tähtsus seisab selles, et neid on võimalik hästi lühikese ajaga üles võtta (meil võtab üks topograaf suvise ülesvõtte hooaja jooksul kaardile 120 rt. km. pind-ala, ja üle selle, mõõtkavas 1:25.000).

Harilikkuude top. kaartide järele valmistatakse kaarte vähemasse mõõtkavasse — 1:50.000, 1:100.000 jne.; viimaste järele aga seatakse kokku kogu maakera pinda sisaldavad geograafilised kaardid. Eriti suur on tarvidus top. kaartide järele strateegias ehk sõja juhtimises, sest need kaardid pakuvad hästi põhjalikku orienteerimist ning ülevaadet maastiku ilmet ja iseloomust, mida sõjavägede paigutamiseks ja sõjapidamiseks nii väga tarvis läheb. Sõja ajaloos on juhtumisi ette tulnud, kus puuduliku maastiku tundmise tõttu terved lahingud kaotati.

Igas kultuurilises riigis pannakse peaaesjalikult rõhku selle peale, et oma riigi asetit topograafiliselt võimaliku peensuse ni tunda. Vähemalt peab iga riik oma maad ses suhtes alati ligemalt ja paremini tundma, kui mingi võõrriigi asutus, ning sellepärast hoitakse ka top. kaardid (suuremas mõõtkavas) salajastena.

Et nüüd top. kaartide suurim täpsus on tingitud riigikaitses ja strateegiast, siis on ka pea igal pool sõjaväe asutused ja nimelt kindralstaap just need, kelle poolt, ehk kelle initsiatiivil eeskätt kõrgemaid geodeesilisi mõõtmisi tehakse. Mõned kõrvalekaldumised sellest põhimõttest ei ole mõduandvad ega muuda üldist asjaolu ses suhtes.

Maamõõdu ehk katastri (maahindamise) kaardid. Need kaardid valmistatakse enamasti mõõtkavas 1:2000, 1:1000, 1:500 ja ka 1:4000. Kaardi projektioon on labapinnaline ning koordinaatide võrk põhjeneb täisnurklistel ruutudel, s. o. abstsissidel ja ordinaatidel, ehk y ja x joontel. Selle juures seatakse ordinaatide teel NS suunale ainult bussoli ehk kompassi järele. Koordinaatide nulliks võetakse meil enamalt mingi punkt ülesvõetavast maastikust. Sagedasti ei ole see nullpunkt mingi triangul. punktiga seotud. Kaardid plaanistatakse enamalt polügoon-käikudega, kus juures nurgad mõõdetakse lihtsa teodoliidiga, — keskmise veaga ± 30" kuni ± 15". Punktide vahed mõõdetakse terasest mõõtlindiga — keskmise veaga ± 0,03% pikkuses, ning vahekaugused projekteeritakse rõht- ehk horisontaalsele tasapinnale. Kõrgusi nendel kaartidel ei näidata.

Üldse kujutat maamõõdu ehk katastri kaart vallalist ülesvõtet, mille tähtsus seisab peaaesjalikult selles, et hästi peenelt väljamõõdetud pind-ala esitada, mida muu seas maahindamise otstarbeks võiks kasutada, kuna aga muud kartograafilisi esemeid ta täpselt ei sisalda. Täniini valmistatud katastri kaartide andmeid võib küll kasutada top. kaartide plaanistamisel, kuna aga nende kaartide vähendamise teel otse võimata on top. kaarte kokku seada.

Mõnelt poolt arvatakse, et „eeskätt tulla üksnes tsiviilasutuste plaanide täpsuse nõudeid arvesse võtta, kuna täpsus sõjaväe kaartide juures kaugeltki nii suurt osa ei mängi“. Sellega ollakse aga eksiarvamisel, sest ülaltoodud kirjeldusest selgub, et tsiviilasutuste plaanid võivad küll ehk täpsed olla igaüks oma otstarbe jaoks, kuid nende täpsust ei saa arvesse võtta sõjaväe kaartidega võrreldes, kus tegemist kõrgema geodeesiaga.

Igatahes tsiviilasutuste kaardid ja plaanid, kui nad ei sisalda ühist koordinaatide süsteemi ega kõrguse andmeid, ei või täpsuse mõttes eeskujuks olla.

Joh. Mey.

Kompanide vastuvõtmisest, üleandmisest ja inspekteerimisest.

On igapäine nähtus, et kompani ülemate vahetusel kompani vastuvõtmine ja üleandmine mitte küllalt seaduslikul teel, ega asjakohaselt ei sünni. Tagajärg on see, et uuel kompani ülemal mõne aja pärast majandusalal mitmesugused puudujäägid, või jälle endise kompani ülema mitteseaduslikud toimetused ilmsiks tulevad. Nüüd algab siis see kirjavahehetus, mis ühest väcosast teise käib. Endine kompani või vastav üksuse ülem toonitab, et mispärast ei ole kohe, juba üleandmise juures, puudused selgeks tehtud, ehk jälle, et tema ei mäleta, — küsige tolle-

aege varahoidja käest. Nii siis läheb asi kuni juurdluseni. Ja mida võib juurdluski selgitada? Vahepeal, võib olla, on varahoidja teenistusest vabastatud, või teise väcossa üleüüdiud, kes siis omakorda lihtsa vastuse annab: „ei mäleta.“ Niisugust paberi pahna on praegu väcosade vahel palju ja palju liikumas ja seda peab lugema väcosa ülem, majanduse ülem, adjutant, asjaajaja ja teised, mis äärmiselt tüütavad, pikad ja ajaraiskajad on, aga sealjuures sagedasti kõigest mõnekümne marga väärtuslised. Kõik see oleks ära jäänud, kui kohe vastava üksuse üleandmise juures

puudused oleksid üksuse uue ülema poolt ilmsiks tehtud, mille tõttu vana kompani ülem oleks sunnitud olnud kohapeal asja likvideerima. Esimese mitte küllalt hoolika tegevuse tõttu peavad nüüd ka võõrad väeosad kannatama.

Minul on juhus olnud niisugust asja jälgida, kus minul selgus, et see viga peaaegu kõigis väeliikides on ja et kirjavahetus sellel alal tõesti suur on. Ei või meil ka väeosade üleandmise kohta midagi kiitvat ütelda, sest seal ei ole ka asi kõigiti korras, vaid aastate kaupa kestavad juurdused ja kõiksugu järelokisjonid, kes ikka midagi, kas või mõnda pinki ehk tooli taga otsivad, ning selleks terve arhiivi ümber pööravad ja väeosa ametnikke segavad.

Väeosa üleandmise puudulikkust tuleb otsekohe üleandmise komisjonide süüks lugeda. Et aga kompanid nende ülemate vahetusel seaduslikul teel vastu võetud ega üleantud ei saa, ning selle tõttu pärast ilmaaegne kirjavahetus tekib, — tuleb kompani ülemate süüks ja Sv. seaduse kogu XX. raamatu § 105 p. a põhjal ka otsekohe pataljoni ülema süüks lugeda. Kompani vastuvõtmisel ja üleandmisel peaks umbes järgmistest reeglitest kinni pidama:

1. Kompani vastuvõtmine ja üleandmine ühelt kompani ülevalt teisele sünnib väeosa ülema käsukirja põhjal. Endine ülem esitab üleantava kompani terves koosseisus paraadi korras ühes relvadega uuele ülemale. Kui endine kompani ülem uuest kõrgemas auastmes, siis esitab kompanid uuele ülemale kompani vanem ohvitser. Kompani ülevaatus sünnib samal alusel, kui üldine väeosa inspekteerimine, millest allpool pikemalt sõna võtan.

2. Uus kompani ülem küsib kaebtusi, vaatab järele kõik varustuse, mis sõdurite käes, seda nimekirjadega ja varustusraamatutega võrreldes. Vaatab järele kõik kompani varanduse, toiduained, hobusemoona, laskemoona j. n. e., neid ütlekudes, kaaludes ja raamatutega võrreldes, kusjuures tähele paneb varanduse headust, tarvitamise tähtaegu, alalhoidmise viisi ja puhtust. Ladudes oleva kraami ja ainete ülevaatamiseks ja vastuvõtmiseks võib selleks eraldi aeg määratud saada.

3. Uus kompani ülem võtab vastu kõik kompani ruumid ja valgustuse sisseseaded, neid endise raamatu või aktiga võrreldes.

4. Uus kompani ülem võtab vastu endiselt ülevalt kõik riigi raha, mille summa kohta laekahoidjalt öienduse peab saama.

5. Uus kompani ülem seab vastuvõtmise päevaks kompanis alalolnud toiduainete, hobusemoona ja kõigi kompani päralt oleva varanduse peale nimekirjad kokku, neid kompani aruannetega ja raamatutega võrreldes.

6. Kõik dokumendid, aruanded ja raamatud, millede põhjal kompani üleandmine sündis, peavad endise ja uue kompani ülemate poolt allakirjutatud saama.

7. Peale kompani lõpulikku ülevaatust, raha ja kõigi muu kompani päralt olevate ainete ning varanduse vastuvõtmist, kannab uus kompani ülem väeosa ülemale vastuvõtmisest ette; kui ülevõtmisel mõnesugused puudused või arusaamatused ilmsiks tulid, siis peab uus kompani ülem seda oma ettekandes täpselt ja täielikult ära kirjeldama, et pärastist ilmaaegselt kirjavahetusest hoiduda.

8. Väeosa ülemale esitatavale kirjalikule ettekandele tuleb uue kompani ülema poolt juurde lisada:

- a) Nimekiri kompani meeskonna üle, äratähendades neid, kes mõnesugustel põhjustel puuduvad.
- b) Aruanne kompani rahasummade üle.
- c) „ „ toiduainete üle.
- d) „ „ hobusemoona üle.
- e) „ „ kõige varanduse ja varustuse üle.

f) Aruanne kompani kütte- ning valgustusainete j. n. e. üle.

Hobuste nimekiri, äratähendades, kus hobused on.

h) Akt ruumide seisukorra ja valgustuse sisseseade vastuvõtmise üle.

i) Nimekiri kõigi kompanis peetavate raamatute, aruannete ja kaustade üle, ühes märkusega, kuidas nad peetud on.

k) Nimekiri kompanis olevate stemplite üle.

l) Relvade ja laskemoona aruanne.

m) Teated kompani majapidamises ilmsiks tulnud puuduste üle (kui niisuguseid leidis) ühes endise kompani ülema põhjaliku seletusega puuduste põhjuste kohta.

M ä r k u s: Töökompani lisab veel juurde töökodade, veoabinõude j. n. e. aruanded.

Varustust ja teist varandust, mille tarvitamise tähtaeg kindlaks määratud, peab piinlikult revideerima, kas varandus tõesti oma headuse poolest vastab sellele, mis stemplid tema peal ja vararaamatud näitavad.

Väeosa majanduse ülem on kohustatud eelpool nimetatud aruandeid seletust j. n. e. väeosas olevate andmetega võrdlema ja tarvilisel korral kompani ülevalt seletust, ning endiselt kompani ülevalt puuduste kõrvaldamist ja aruannete kordaseadmist nõudma. Kui kõik puudused kõrvaldatud ja kompani seaduslikus korras vastu võetud ja üle antud, siis esitab majanduse ülem kõik sellesse puutuva kirjavahetuse ühes oma märkustega väeosa ülemale.

Väeosa ülem, ettekannet kätte saades ja leides kõik korras olevat, avaldab kompani lõpulikku vastuvõtmist ja üleandmist oma käsukirjas. Väeosa ülem ei tohi unustada, et kui kompani vastuvõtmisel ja üleandmisel puudused või korratused ilmsiks tulid ja tema nende kõrvaldamiseks oma võimu ei tarvitanud, ehk hooletuse tõttu puuduste korraldamiseks õigel ajal korraldust ei teinud, — siis kõik selle järeldusel tekkinud riigi kahju Sõjaväe sead. k. V. r. § 435 põhjal administratiiv-korras ehk kohtu teel temalt saab sisse nõutud.

Kompani inspekteerimisest.

Inspektori järelevaatus eesmärk on tutvuneda kompani eluga, sisseseadega, puudustega, teda igal alal järele vaadata ja revideerida. Selle järelevaatusprogrammi kuulub maksvate seaduste järele:

- a) Kompani koosseisu kontroleerimine (inimesed, hobused, relvad j. n. e.).
- b) Kaebtuste järeltküsimine.
- c) Teenistuse ja üldse terve sisemise elu ning korra kontroleerimine.
- d) Kompani majanduse ja arvepidamise revideerimine.

Kompanid võivad inspekteerida sõjaministri ja diviisi ülemate käsul vastavad ohvitserid.

Kompanid peavad inspekteerima:

- a) Diviisi ja neile vastavad ülemad — üks kord aastas.
- b) Iga üksiku väeosa ülem — väeosa vastuvõtmisel.

c) Kompani ülem — kompani vastuvõtmisel. Peale selle peavad järgmised ülemused, selle peale vaatamata, et kõrgemad ülemad inspektori järelevaatus toimetasiid, kompanis kaebtusi järele küsima:

- a) Üksiku väeosa ülem — kaks korda aastas.
- b) Pataljoni ülem — kolm korda aastas.
- c) Kompani ülem — kompani vastuvõtmisel.
- d) Kompani ülem — kõigilt kompanist lahkujalt ja juurdetulijatelt.

Kompani esitatakse inspekteerijale terves koosseisus (väljaarvatud hädatarvilikud toimkonnad ja tööd) paraadi korras ühes relvade ja rakmetega.

Inspekteerija vaatab ja kontrollaab:

a) Ravis olevat inimeste arvu, kusjuures tähele paneb sõdurite väljanägemist, varustust, jalanõusid, sõjariistu ja rakmeid.

b) Teeb ravis järeloküsimusi kaebtuste üle, kusjuures reamehed eraldi ja ülemad, alluvuse järjekorras, üksiksteisest eraldi järele küsitakse. Puudujad küsitakse üle teine kord, selleks eraldi määratud ajal.

c) Revideerib, kas sisekorras kõik sisemäärustiku järele toimetatakse, kas toimkonnad, tööd j. n. e. ühetasa on jaotatud.

d) Revideerib kompani varandust raamatute, nimekirjade ja teiste dokumentide järele.

e) Kontrollaab kompani rahasumme, seal juures peavad olema pataljoni ning kompani ülem mõlemad.

f) Vaatab järele kompani ruumid, misjuures paneb tähele sõdurite mahutamist, puhtust, ahjude kütmist j. n. e.

g) Revideerib kompani kantseleid, misjuures tähele paneb, et seal ilmaaegu kirjavahetust ega seaduses mitte ettenähtud raamatuid ei peetaks, mis ka S. s. k. V. raamatu § 687 põhjal keelatud.

h) Revideerib kompani kiidu- ja karistuseraamatut.

i) Revideerib hobuste rautamise raamatut.

k) Kontrollaab toidustamist ja selle kohta puutavaid aruandeid;

l) sõdurite vaba aja möödasaatmise korraldusi ja

m) sõdurite hariduse tõstmise korraldusi.

Ülemaltähendatud punktides ettenähtud reeglite järele, ja isegi veel täpsemalt, peab uus ülem endiselt ülemalt kompani vastu võtma. Saab see nii tehtud, siis kaovad üleliigsed pärastised kirjavahetused juba iseenesest. Toimetatakse aga kompani vastuvõtmist pealiskaudselt ja nagu möödaminnes, — siis on muudugi pärast segadus suur ja juurduse alustamiseks materjali küllalt. J. M.

Rügemendi kohtutest.

Rügemendi kohtute kohta on meie kaitseväes käesoleval ajal maksev pea täielikult Vene sõja kohtupidamise seaduses ettenähtud asjaajamise kord.

Välisest küljest (objektiivselt) määrab seadus kohtunikul ära peaaegu iga üksiku samm kohtuasja arutamise käigus. Subjektiivselt aga on kohtunik vaba: tema peab asja otsustama õigluse põhimõtte ja oma südametunnistuse järele.

Nimelt sellest küljest peab konstateerima rügemendi kohtute tegevuse alal ühte kahjulikku kohtunikkude harjumust, — kahjulikku just õigluse põhimõtte teostamisele.

Siin olgu tähendatud, et kohtunikkudel ja kohtutegelastel üldse kombeks on saanud liigitada arutamisele tulevaid asju — tõsisteks, tähtsateks, tähtsusetaks ja tühisteks. Esimeste peale vaadatakse enamjaolt kui asjade peale, mida peab põhjalikult arutama, teiste peale aga kui ametalalise asjaajamise peale.

Ka rügemendi kohtus tuleb arutusele asju, mis sõjaväe teenistuse ehk seltskonna huvisid teravalt puudutavad, mis keerulise olukorra, ehk lihtsalt ähvardava karistuse raskuse tõttu kohtunikkudelt erilist otsustusvõimet, püsivust ja teravmeelsust nõuavad, kuid on ka küllalt neid asju, mis oma igapäevase labasuse, kitsa üldiste huvide piirkonna ja teiste asjaolude tõttu kohtuniku tähelepanu ja huvi asjaolude vastu vähendavad, kohtunikus eelarvamise ja teatud eelduse asja kohta juba enne selle arutamist loovad.

Küside kohtu esimehelt, — saate vastuse: „väikesed, tühised asjad, — üle türmi ei tule.“ Kuid on ju ometi türmi karistus rahukohtuniku poolt määratava karistuse ülemmääraks, mis asja arutamisele rahukohtuniku juures iseäralise tõsiduse ja tähtsuse annab.

Veel rohkem määramatuks muutub asja tähtsuse ja tõsiduse kriteerium kohtualuste kui ka kahjukandjate isikute suhtes: isikule, kellele kohus ja karistus igapäevane asi, kes retsidivistide kilda kuulub, on türm nalja asi; teisele aga on juba iga kohtulik trahv, olgu see kas ainult noomitus, raskeks moraalseks karistuseks.

Järeldus võib olla ainult üks: kohtus peab kohtunikule iga vähemgi asi tähtis olema ja eksimised õigluse vastu, ükskõik, millest need ka tingitud ei oleks, ja kuivõrd need ka väikesed ei paistaks, — on kõige tõsisem väärtus riiklises elus. See on iseenesest mõistetav tõde, mis siiski sageli ununeda võib.

Peab rõhutama veel seda, et nimelt kohtuniku eelarvamise läbi vahest faktiliselt tähtis asi kohtuniku silmis tähtsusetaks võib muutuda, ja ümberpöördu. Ka mõjub iga eelarvamine väga tuntuvalt karistuse määra peale, kuigi kohtunik karistuse määramise viisi käsitamises küllalt vilunud on.

Eriti halb on asi sellest küljest rügemendi kohtutes.

Seletada tuleb seda teatud määral asjaoludega, et rügemendi kohtud mitte alaliselt ja iseseisvalt ei tööta ja et kohtu liikmed mitte elukutselised kohtunikud ei ole, vaid kohtuniku kohuseid ainult riviteenistusest vabal ajal täidavad.

Sarnastes tingimustes, arusaadavalt, kujuneb neis ühest küljest vaade rügemendi kohtu ja seal arutusele tulevate asjade peale, kui mingisuguse kõrvalise tähtsusega tegevuse peale ja teiseks kujuneb välja asja-armastaja hoolimatus kõigi vastu, mis neile, kui mitte-spetsialistile, näib lihtsalt üleaurunõ ja väkklase pedantismina: neile on see ükskõik, kas mõnda dokumenti asja arutamisel kohtusaalis avaldada, ehk teda nõupidamise toas enne otsuse tegemist läbi lugeda; kas karistuse määra otsustamise juures ainult omavahel nõu pidada ehk kutsuda nõupidamisest osa võtma ka enam vilunud ja kompetentsemat kohtu asjaajajat, või koguni kirjatometajat!

Tagajärjed on näha arutatud asjadest: meie rügemendi kohtute otsuse puudub ühtlasi; kohtu asjadest, milles riigi varanduse seadusevastast võõrandamist ehk ostmist käsitatatakse ja ka teistes, leidub sagedasti näiteid, kus asjaolud ja asja juriidiline iseloom täiesti sarnased, kuid karistused mitmesugused — ühel juhtumisel, näituseks, 3 kuud türmi ehk rahatrahv 2000 mk., teisel juhtumisel aga 8 kuud aresti ehk 6000 mk. rahatrahvi. Kohtualused on sealjuures enam-vähem ühesugustest tingimustes nii varandusliselt, kui ka seltskondliselt.

Niisugused kohtu eitavad küljed võisid väikse tähtsusega olla sel ajal, kui rügemendi kohtu tegevuse piirkond veel rügemendi ülemal administratiivse ja distsiplinaarse võimuga ühte langes.

Tähendatud ajajärgul, võib olla, vastas rügemendi kohtu kord ka kõige paremini oma ülesannetele, sest oma rügemendi sisemiste olude ja üksiku sõduri isiklike omaduste tundmine aitasid tuntuvalt kaasa asja õiglase lahendamisele.

Ajajooksul on aga rügemendi kohtu tegevuse piirkond tuntuvalt laienenud.

1884 aastal laiendati rügemendi kohtu kompetentsi kriminaal asjades kuni rahukohtuniku tegevuse piirideni ja sõjaväelistes kuritegudes — asjadeni, mille karistuse ülemmäär kuni 3 aastaks distsiplinaar-kompanise mõistmisega piirdub.

Sarnane rügemendi kohtute tegevusala laiendamine tõi esile ka kahtluse, kuivõrd nad kirjeldatud omaduste tõttu nende peale pandud ülesannetele vastavad, ja juba 1885 aastal sai selle küsimuse selgitamiseks sõjaministri korraldusel ette võetud rügemendi kohtute asjaajamise ja ühe osa nende poolt tehtud otsuste revideerimine.

See andis vähe rahuldavaid tagajärgi: revideerimise alla võetud 2000 asjast võis täitsa rahuldavateks lugeda ainult 111, teistes kõigis tulid ilmsiks ühed ehk teised kohtupidamise korra rikkumised, mis 110 toimetuses niivõrd olulised olid, et neis kõigis otsused tuli ära muuta ehk ümber parandada.

Revideerimise tagajärgede kohta ei saa tähendada jätta, et eesmärki, milleks rügemendi kohtute alluvust laiendati, nimelt asjaarutamise kiirendamist sõjaringkonna kohtute töö vähendamise läbi, selle reformi kaudu mitte kätte ei saadud: rügemendi kohtud avaldasid äärmist pikaldust omas asjaajamises.

On iseenesest arusaadav, et revideerimine sarnaseid asjaolusid ei võinud puudutada, mis pea mingisugust välist jälge enesest järele ei jäta, seega tabamatud on, ja ka seaduse poolt äramääratavad ei ole, ning mida kohtu asjaajamise kord kaugeltki ei valgusta, s. o. — kohtuniku sisemist veendumust, kohtu otsuse õiglust.

Erapooletus ja asja õiglane otsustamine on formaalselt kindlustatud protsessuaal seaduste läbi: kohtunikud tagandamise teel kohtulikust asja-arutamisest ja nende kõrvaldamise läbi, kes asja jälgimisest, uurimisest on toimetanud jne. Kuid just eeltähendatud reeglite käsitamise suhtes peab rügemendi kohtute kohta tunnustama, et juba nende struktuur tarvilise eesmärgi saavutamist takistab.

Rügemendi kohtu omadused, millest elpool oli tähendatud, — rügemendi sisemise olukorra, iga üksiku sõduri omaduste tundmine jne. võivad, nagu oli öeldud, kasulikud ja mõõduandvad olla ainult nende asjade piires, mille huvid ja tähtsus kaugemale rügemendi meeskonna enesevahelisi sisemisi huvisid ei küüni.

Puht-kohtulikkes asjus on aga sarnased kohtu omadused äärmiselt mittesoovitavad, sest nende läbi tekib tahtmata ja mõõdumata kohtunikul asja kohta oma arvamine, mis sageli otsekoheseks isikuhuviks välja kujuneb, — asjaolu, mis kohtuniku isikule täiesti lubamata on. Näituseks võib võtta karistused S. N. S. art. 96, 97 järele, kus ülemuse auhaavamise asju otsustab sellesama rügemendi kohus, missuguses rügemendis eksimised ette tulnud.

Võib olla, et selle tõttu, võib ka olla, et mõnesugustel teistel põhjustel, — kuid rügemendi kohtute, kui õigusemõistmise põhimõtetele mitte küllalt vastava institutsiooni peale oli juba 1908 aastal tähtselt pööratud sõja-nuhtluseseadustiku revideerimise komisjoni poolt, kes tarviliseks leidis rügemendi kohtute alluvust nende endise tegevusala piirata. Sama küsimus oli arutusel 1910 aastal Vene duuma riigikaitse komisjonis. Tagajärjeks oli rügemendi kohtute alluvuse osaline piiramine S. Kp. S. § 253 läbi, mis aga ainult sõjaväelisi süütegusid puudutas, ja neidki vähesel arvul.

Meie Vabariigi Valitsus omalt poolt on rügemendi kohtutes ainult kaks protsessuaalset muudatust läbi viinud: 1) on ära muudetud see, et kohtualune omale kaitsjat ei või võtta ja enese kaitsemist kohtus ainult isiklikult peab teostama ja 2) on eraldatud sõjakohute alluvusest ja kodanliste kohtute kompetentsi antud sõjaväelaste süüasjad avalikus kohas joobnud olekus ilmumises ja rahu rikkumises.

Need suurema tähtsusega muudatused meie rügemendi kohtute alal ei või kaugeltki veel pretendeerida aja nõuetele vastavate uuenduste ehk reformi nime peale.

Arvan, et vajadus reformi järele küllalt juba tõsine ja oluline on.

Selleks, et ära märkida sihte, mille järele reforme tuleb teostada, ehk soovitatavate muudatuste üldiseidki kontuure tõmmata, on tarvilik enne mõnesuguste eeltööde tegemine ja ainult pärast nende lõpuleviimist võiks esile tuua mõned üldised sellesse puutuvad mõtelaudused, — kui käesolev küsimus üldse ajakohaseks ja niivõrd tähtsaks loetakse, nagu ta minule paistab olevat.

Praegu piirdun aga lihtsalt ainult fakti ülesseadmisega. A. Dadaschef.

Vene punase jalgväe kompani uus organisatsioon.

Nagu teada, olid möödunud aasta kestvusel Nõukogude sõjaajakirjanduses toime pandud avalikud diskussioonid punase jalgväe kompani uue organisatsioonilise koosseisu väljatöötamise üle. Avalikkudele mõttevahetustele järgnesid pärastpoole ka praktilised katsed, mida teostati Nõukogude sõjaväe juhtivas keskkohas Moskvast ja kõigis sõjaringkondades. Nende diskussioonide ja vastavate praktiliste katsete tulemustena on nüüd Vene sõjaajakirjanduse teatel punaväe juhatusel poolt välja töötatud uus jalgväe kompani organisatsioon.

Uue organisatsiooni järele koosnevat punase jalgväe n. n. laskurkompani („strelkovaja rota“) 3-st rühmast: 1) laskurühmast, 2) kuulipilduja rühmast ja 3) juhatusrühmast.

Iga laskurühm koosneb 5-st jaost: 1) 3-st laskurjaost ja 2) 2-st kuulipildurite jaost. Igas laskurjaos oleval 9 meest — arvatavasti laskurjao juht, granaadipildur ja 7 laskurit.

Selgunud pole veel, kas laskurjagused kavatsetakse endiste n. n. näitlikkude tulekompanide es-

kujul relvastada ka Feodorovi, või muusüsteemiliste automaatpüssidega.

Igas kuulipildurite jaos võib olla umbes 8—9 meest — arvatavasti laskurjao juht, 1 vaatleja, 1 sihtur, 1 kuulipildur, 2 padrunikandjat ja 2—3 laskurit. Relvastuseks on igas kuulipildurite jaos arvatavasti 1 kerge kuulipilduja, enamasti Lewis'i ehk Chochat'i süsteemi.

Endised laskur lüüdid („strelkovõjevenja“), milledeks jagunesid näitlikkude jalgväe kompanide laskurjaod, on uue organisatsiooni maksmapanemisega ära kaotatud. Nii on punase jalgväe kõige väiksemaks lahingüksuseks nüüd lahingjagu. Oma organisatsiooni ja lahingülesannete poolest vastab punane lahingjagu enamvähem Lääne-Euroopa vägede lahinggruppidele.

Laskurkompani kuulipilduja rühma relvastuseks on umbes 2 rasket Maxim'i süsteemi kuulipildujat.

Punase kindralstaabi ülema Frunse avaliku seletuse järele oleval kavatsus Maxim'i süsteemi rasket kuulipildujat Nõukogude sõjatehastes vastavalt ümber

Vabadusristi kavalerid.

Kolonel Eduard Kubbo.

Vabaduse Risti I liigi 2. järgu ja II liigi 3. järgu kavaler.

Kolon. Kubbo võttis Vabadussõjast osa 21.IX. 1918 a. kuni 20. II. 1919 a. 3-da rügemendi ülemana, 20. II. 1919 a. kuni 3. III. 1919 a. — 2. diviisi I. brigaadi ülemana ja ülejäänud aja kuni Vabadussõja lõpuni — 2. diviisi ülema abina; viimases ametis olles sai 19. augustil 1919 a. lahingus Sahanitsõ küla juures haavata. Isiklise vahvuse eest annetati temale II. liigi 3. järgu ja teenete eest I. liigi 2. järgu Vabaduse rist.

Kolonel Kubbo sündis 29(16) detsembril 1887 aastal Viljandimaal, nooreea saatis mööda Helmes ja Kärtsnas. Käis koolis Viljandis ja 1. septembril 1905 aastal astus Vilno junkru kooli, mille ta 1908 aastal 15. juunil I. järgu diplomiga lõpetas.

Teenis 25. Siberi kütirügemendis kuni ilmasõja alguseni. Mobilisatsiooni puhul 1914 aastal määrati 45. Siberi kütirügementi, kus teenis kuni 1917 aasta lõpuni, — alguses kompani ülemana, siis pataljoni ülemana ning lõpuks rügemendi ülema abina ja rügemendi ülema kohusetäitjana. Sai vapruste ja teenete eest kuni 1917 aasta suveni Georgi mõõga, Anna 4. järgu aumärgi, Vladimiri 4. järgu aumärgi mõõkade ja lindiga, Stanislause 3. järgu aumärgi mõõkade ja lindiga, Anna 2. järgu aumärgi mõõkade ja lindiga ning ülesnäidatud isiklise vahvuse eest Georgi 4. järgu risti. Sai haavata sõja algul ja 1917 aastal. 10. jaanuaril 1918 aastal tuli ta alampolkovniku aukraadis Eesti rahvushisse väkke üle. Eesti väes teenis ta 2. rügemendi majanduse ülemana kuni 12. märtsini 1918 a., mil Eesti väed Saksa okupatsiooni võimu survele laiali saadeti.

Organiseeris 1918 aastal Viljandis Kaitseliitu, missuguse organisatsiooni ülemaks sai nimetatud 11. novembril 1918 aastal. 21. novembril samal aastal määrati ta 3-da rügemendi ülema Võrus, kus võitlus Eesti iseseisvuse eest korraga kahel frontil algab: sakslastega, kelle käes seisib tegelik võim, ja Pihkvast pealetungiva punaväega. Olles ilma sõjariistadeta, tuli taganeda ja taganedes rügementi organiseerida ning teel mehi mobiliseerida. Tartu kaitseks toodi rügement Nõosse, kuid Tartu võeti

Kolonel-leitnant Johann Schmidt.

Vabaduse Risti I liigi 2. järgu, II liigi 2. ja 3. järgu kavaler.

ära teisest küljest pealetungiva vaenlase poolt ja 3. rügement taganes üle Jõesuu Viljandisse, kust peale algas agressiivne kaitsesõda, mille järelalusena Eesti pind lapp-lapi järele vabastati.

Viljandimaa puhastamine, muneas ka kolonel Kubbo sündimispaiga vabastamine on langenud tema peale, mil ta 3. rügementi ja teisi väiksemaid üksusi: skoute, Viljandi kaitsepataljoni ja muid vabatahtlike salku juhatas. Tungides 3-da rügemendiga edasi kuni Koiva jõeni — Eesti-Läti piirini — nimetati kolonel Kubbo 2. diviisi I. brigaadi ülema, kellenä ta Petserimaa vabastamist juhatama hakkas, mida ka diviisi ülema abina (3. aprillist 1919 a.) jätkas. Mitmekordse vaenlase ülejõu surve all kujunes võitlus vahetevahel meeletuiks. Seal ei saanud ka diviisi ülema abi end hoida lahingut kaasa löömast ja kolonel Kubbo sai seal kolmandat korda haavata.

* * *

Kol.-leitn. Schmidt sündis 11. oktoobril 1885a. Tartumaal Kaarepere vallas. Üldise hariduse sai Eesti Aleksandri koolis ja kooliõpetajate kursustel Tallinas. Mobiliseeriti 18. juulil 1914 a. Vene sõjaväkke ja saadeti 295 rügem. Galiitsia väerinnale, kus paljudest lahingutest Karpaatides reamehena osa võttis. Peale Petrogradi lipnikkude kooli lõpetamist ühendati J. Schmidt aug. kuul 1915 a. lipnikuks ja määrati nooremaks ohvitseriks 228 Sadomsky rügementi, mis võitles Minski ja Stohodi rindel. Jaanuaris kuus 1916 a. ühendati ta noor-leitnandiks ja veebruaris samal aastal nimetati kompani ülema. Ühendati leitnandiks mai kuus 1916 a. ja alam-kapteniks — detsembris samal aastal. Veebruaris 1917 a. viidi üle teenistusse 768 Grajevsky rügementi ja samal aastal septembri kuus nimetati pataljoni ülema. Novembris 1917 a. tuli ta üle 3-sse Eesti jalgväe rügementi ja märtsi kuus 1918 a. ühendati Eesti diviisi ülema käsikirjaga kapteniks. Eesti vägede laiali saatmise puhul Saksa okupatsiooni võimude poolt, läks J. Schmidt reservi.

Eesti Ajutise Valitsuse poolt väljakuulutatud mobilisatsiooni puhul ilmus J. Schmidt 21. nov. 1918 a. vabatahtlikult teenistusse ja määrati 3. rügemendi 1. pataljoni ülemaks.

Lahingus jaanuari kuus 1919 a. sai ta jalast haavata.

29. veebruaril 1919 a. nimetati J. Schmidt 3. rügemendi ülemaks ja sai lahingus 11. märtsil rinnast haavata. Võttis 3. rügemendiga osa lahingtegevusest enamlaste vastu Võru, Tartu, Viljandi ja Valga rinnetel.

12. mail 1919 a. nimetati ta 9. rügemendi ülemaks, millega osa võttis võidurikastest lahingutest landeswehri vastu Lemsalu, Engelherdshofi ja Zarnikau all ja Mühlgrabenis. — Peale landeswehri löömist saadetakse 9. rügement juuli kuus 1919 a. Viru väerinnale, kus ta J. Schmidt'iga eesotsas rasketes võidurikastes lahingutes rea kangelastegusid toime paneb, mille eest Narva linnavalitsus rügemendile ning rügemendi ülemale tänuaadressid annetas ja rinde ülem kindral Tõnisson järgmistele sõnadega oma tänu ja sügavat lugupidamist avaldas: „Minu südamlilik tervitus vaprale polgule aastapäeva puhul! Kõige noorem teiste polkude hulgas ja viimane numbril

poolest — 9-s, kuid oma tegude poolest esimene. Kummardan sügavalt polguülema al.-polkovnik Schmidt'i, kõigi ohvitseride ja sõdurite ees!“

Kolonel-leitnantiks ühendati ta novembri kuus 1919 a., vanusega 3. juulist samast aastast. 1921 a. jaanuari kuus nimetati kol.-lt. Schmidt Pärnu garnisoni ülemaks. Detsembri kuus 1922 a. lasti ta puhkusele kuni sõjaministri korralduseni; 15. märtsil 1923 a. andis 9. rügemendi üle ja astus alalisväe ohvitseride kursustele.

15. märtsil 1924 a. nimetati ta sõjaministri vanemaks käskudetahtjaks ohvitseriks, kellena kuni tänapäevani teenib.

Kolonel-leitnant Schmidt on kogu aeg osa võtnud Eesti Vabadussõjast Viru ja Lõuna rinnetel, alates 21. XI. 1918 a. kuni 2. II. 1920 a.

Peale Vab. ristide annetati temale Vab. Val. poolt veel 225.000 mrk. autasu ja normaaltalu, kuna Läti Vabariigi presidendi poolt Latvia vabadussõja mälestusmärgi ja Karutapja aumärgi sai.

Siis omab kol.-leitnant Schmidt veel Vene Anna ordu 3. ja 4. järgu, ning Stanislause 2. ja 3. järgu aumärgid ilmasõjas ülesnäidatud vahvuse eest.

konstrueerida, et sel teel tema võimalikku kergendamist saavutada. Kergendatud kujul olevat Frunse arvates võimalik neid kuulipildujaid tulevikus relvastuseks anda mitte ainult laskurkompanidele, vaid isegi laskurühmadele. Üldse hindavad punased väejuhid õige kõrgelt Maxim'i süsteemi kuulipildujate suurt reaalselt lahingtähtsust, mispärast nad neid kuulipildujaid juba rahuajal püüavad organisatsiooniliselt juure anda laskurkompanidele ja rühmadele. Vene sõjaasjatundjate seletuste järele olevat praegu Nõukogude Venes rasket Maxim'i kuulipildujate tagavarad õige suured, peale selle olevat Nõukogude sõjatehased tähendatud süsteemi kuulipildujate kergendamise jaoks korraldatud. Oletada võib ka, et Nõukogude sõjatööstusel on iseäranis suured praktilised kogemused Maxim'i süsteemi kuulipildujate konstrueerimise ja valmistamise alal. Kõik need asjaolud, isegi teada, mõjuvad märksa kaasa punaväe juhatuses püüetele — laskurkompanisid suuremal määral relvastada Maxim'i süsteemi kuulipildujatega.

Laskurkompani juhatusrühm koosneb umbes 3-st jaost: 1) luure ja side jaost (umbes 14 mehelise koosseisuga); 2) padrunikandjate jaost (umbes 9 mehelise koosseisuga) ja 3) sanitäär- ja majandusjaost (umbes 5 mehelise koosseisuga).

Võrreldes punase laskurkompani uut organisatsiooni Lääne-Euroopa riikide jalgväe kompaniide organisatsioonilise koosseisuga, on märgata punaväe juhatuse püüet rajada punaste laskurkompaniide organisatsiooni samasugustele põhimõttelistele alustele, kui seda on Saksa väes tehtud. Ühtlase Prantsuse lahinggruppide organisatsiooni asemel on punased väejuhid valinud mingisugustel põhjustel keerulisema ja mitteühtlase Saksa lahinggruppide organisatsiooni. Nagu teada, koosneb Prantsuse lahingrühm 3 ühtlasest lahinggrupist, kuna Saksa lahingrühm koosneb 2 laskur- ja 2 kuulipildurite grupist. Vahe Vene ja Saksa lahingrühma organisatsioonis on selles, et Vene laskurühm koosneb, nagu ülalpool tähendatud, mitte 2-st, vaid 3-st laskurjaost; kuulipildurjagude arv on Vene laskurühmas samasugune kui Saksa lahingrühmas. Peale selle erinevad Vene ja Saksa lahingrühmad üksteisest ka oma isiklike koosseisu ja relvastuse poolest.

Käesoleval ajal on ühenduses laskurkompani uue organisatsiooni väljatöötamisega punaväe laskur-

osad arvatavasti veel ümberkorraldamise ajajärgus; võib oletada, et seni ainult üksikutes laskurosades on laskurkompani uus organisatsioon maksma pandud. Uue organisatsiooni kiiret elluviimist takistavad märksa vastavate juhtide ja asjatundjate suur puudus, Vene sõjaväe massi äärmiselt madal haridusline tasapind ja Nõukogude Vene sõjatehniline nõrkus. Uue laskurkompani organisatsiooni maksmapanemisega püüab punaväe juhatus alustada oma jalgväe lahingettevalmistuse läbiviimist moodsa lahinggruppide taktika alusel.

Ka meie kaitsevägele ja kaitsejõududele oleks soovitatav lähemalt tutvuneda punase jalgväe korraldamise ja lahingväljaõpetamisega lahinggruppide taktika alusel. See taktika tekkis ilmasõja ajal Lääne sõjaväljadel Põhja-Prantsusmaal. Kogu kultuurilises ilmas uuritakse nüüd paremate sõjaasjatundjate poolt hoolikalt selle taktika põhiväiteid ja juhtivate sõjaväe valitsuse organide poolt püütakse ühtlasi ka võimalikult paremaid sellekohaseid jalgväe organisatsioonilisi vormisid luua. Iga riigi ja sõjaväe teoreetilised ja praktilised saavutused lahinggruppide taktika nõuete realiseerimise alal pakuvad ka meile suuremat huvi ja väärivad tõsisemat jälgimist ja uurimist. M.

„Sõduri“ tellijatele.

„Sõduri“ № 12 on kaasas veebruari kuu lisana

PROPAGANDA,

kui uus võitlusabinõu meie aja sõjas.

H. KAULER,
kolonel-leitnant.

Mõned laskemetoodid zeniiit-kahurist.

Zeniiit-kahurvägi võidab suurest ilmasõjast peale oma vanema teisendi — maapealsete sihtide vastu tegutseva kahurväe — kõrval väärilise koha. See on parem vastuabinõu õhuväenlasele ja sellena on tema tähtsus õhukaitse alal tulevikus suur.

Iga uus võitlusvahend nõuab kõigepealt õiget alust, millele rajada oma tegevust ja siis juba kindlaid meetode, kuidas oma ülesannet kõige parema eduga täita.

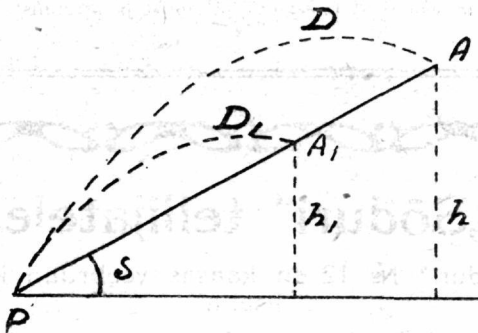
Zeniiit-kahurväe ettevalmistust alati 1921 a. tegelikkude harjutuste näol Prantsuse õhulaske koolis. Laskmist toimetati lennukite pihta ja juba järgmisel aastal tehti samas koolis katset kaitselahingut lennugrupi vastu pidada. Esimesed katsed olid muidugi oma raskustega seotud. Rääkides laskekoolist, tuleb rääkida ühtlasi ka laskemärgist. Viimast on kerge maa peal luua, kuid õhus on see ümberpöörduvalt, sest lennuk ilma juhita, mille pihta vabalt tuld anda võiks, ei ole kaugeltki veel tõsiasjaks saanud. Algul oli kavatsus aerostaatide ja õhupallide pihta lasta, kuid need märgid erinesid suuresti tõelistest, s. o. lennukitest. Nüüd tuli küsimus lahendada, kuidas lennukit nõnda laskemärgiks seada, et lendur puutumata jääks ja sealjuures enam-vähem tõelise tulistamise mulje kätte saaks. Küsimus leidis lahendust tegelikkude katsete varal, lendurid õppisid hästi ära ülesande tingimused ja kahurväe juhid, olles hästi teadlikud kahuri omadustes ja isiklikus koosseisus, viisid ülesanded võrdlemisi hästi täide. Katsete tulemusena ongi väljakujunenud järgmised laskeviisid lennuki pihta.

1. Laskmine piiratud kõrgusega.

Selleks, et kahurit lennuki peale juhtida, peab kolm elementi teadma ja need oleksid: asimut, asukoht ja kaugus (antud lennuki suhtes).

Asimut ja asukoht antakse kahurile teatavasti automaatselt, otsesihitamisega lennuki pihta. Kaugust arvatakse aga, kui asukoha ja kõrguse funktsiooni, sest et suurema maa peale täpselt äramääravaid abinõusid ei ole; seda arvu loetakse meetrites järgm. valemi abil:

$$D = \frac{h}{\sin. S}. \quad (\text{Joon 1})$$

(Joon. 1).

Laskmise juures piiratud kõrgusega vahetakse kauguse äramääramiseks eelmise valemi järgi tõeline kõrgus h piiratud kõrguse h_1 , mis võrdub $\frac{2}{3}$ eelmisest kõrgusest. Siit saame:

$$D = \frac{h_1}{\sin. S} = \frac{2}{3} \frac{h}{\sin. S} = \frac{2}{3} D$$

Laskmine sünnib lendurile hädaohuta fiktiivse punkti A_1 pihta, missugusel seesama asimut ja asend, mis lennukil, ning missugune asub sirgjoonel PA $\frac{2}{3}$ võrdval kaugusel.

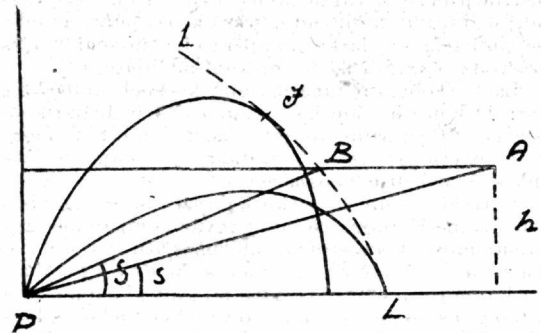
Tule tabavuse vaatlemisel näib fiktiivne märk A_1 projekteerituna lennuki A peale, nii et mürskide nurkkalduvused sügavuse ja asukoha mõttes on samad, nagu oleksid nad lennuki suhtes arvatud; tõeliselt paistabki nii, nagu oleks lennuki pihta lastud.

Mürskide kauguse väljaarvamisel on lugu teisiti. Siin on tarvis kontroleerida, et löhkemised sünniks $\frac{2}{3}$ -le võrdval kaugusel lennukist. Lõhkemise kõrgust äramääramises ja lennuki kõrgusega võrreldes saamegi selle kätte. On see $\frac{2}{3}$ võrdne, siis on laskmine kauguse mõttes hea, on kõrgus vähem, siis — eellange, on aga rohkem — tagalange.

Joon. 1 kujutab seda silmnähtavalt.

Laskmine piiratud kõrgusega annab tõelise laske mulje, mürskid jooksvad lennuki suunas ning taeva peale vaadates kaob perspektiivi mulje, sellepärast paistavad lõhkemised üsna lähedal lennukile. See meetod on kõigiti kohane laskeharjutusteks, olgugi et tal omad tehnilised takistused ei puudu. Ka ei ole võimalik suure kõrguse peale lasta; maksimaal kõrgus on $\frac{3}{2}$ lennuki normaal kõrgusest.

Nagu eelpool nimetatud, on sarnane laskmine lendurile täiesti hädaohuta, kuid ka juhuslike võimaluste mõttes on hädaoht absoluutselt kõrvaldatud. On teada, et kahuri hädaohutu kõverjoon antud mürski suhtes on kõikide lennujoonte geomeetiline joon LJBL (Joon. 2), mis suhtuvuses mitmesuguste

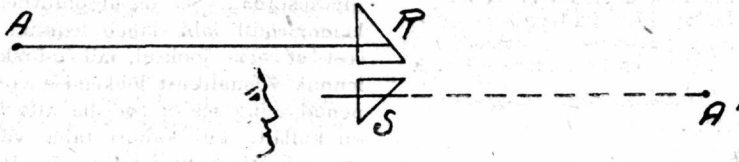

(Joon. 2).

laskenurkadega. Sellest järgneb, et mürskil on võimata hädaohutust kõverast kaugemale peaseda. Lennuk on kindlustatud, kui ta sellest kõverast väljaspool asub. Lennukit on selles mõttes kerge kontroleerida. Joon. 2 näitab, et selleks on tarvis asukoha suurust S võrrelda s -iga, s. o. horisontaalkõrguse h lõikepunkti hädaohutu kõveraga. On olemas tabelid, mis suuruse S igasuguse kõrguse jaoks annavad. Igas minutis peab lennuki kõrgust ja asukohta mõõtma ja silmas pidama, et see asukoht vähem oleks, kui vastav S . Niiviisi hoitakse lennuk kõige soodsamas vöös (zoonis), andes lähenemiseks ehk kaugenemiseks maa pealt signaale.

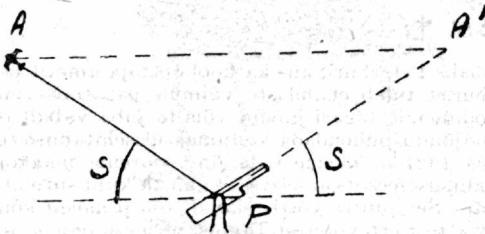
2. Laskmine suunamuutega 180° peale.

Kui vaadelda läbi kahe täieliku vastupeegeldusega prisma tahapoole asetatud valgustatud punkti A (joon. 3) peale, siis selle kujutus tuleb nähtavale

(Joon. 3).

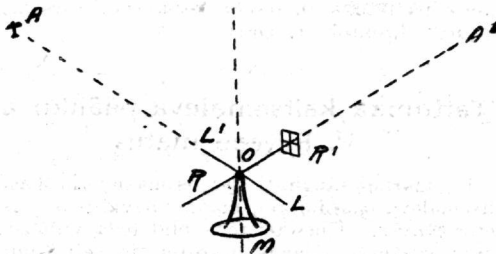
vaatleja ees punkt A¹-s. Kahe prisma omaduse mõjul saame suunamuute 180° peale, s. o. asja A asemel näeme selle kujutust A¹. Suunamuutega laskmise juures ongi see iseäraldus ärakasutatud. Optiline sihing on sarnase meetodi juures nõnda ehitatud, et lennuki A kujutuse saame punktis A₁ (joon. 4), mille

(Joon. 4).

asend samasugune, kuid asimut märgitakse 180° peale lennuki asimutist. Sihtija vaatleb okulaaris lennukit, seistes sellele seljaga ja sihib kahurit fiktiiv-punkti A₁ peale. Laskmine sünnib ettepoole, kuna lennuk hoopis tagapool asub. Julgeolek on käesoleval juhul absoluutne, tekib aga küsimus, kuidas sarnast laskmist vaadelda? Vaatlemine sünnib fiktiiv-punkti A₁ suhtes, mis samasuguse asendi ja kauguse omab, nagu lennuk, kuid on sellest eemal, suunamuutega 180° võrra.

Lõhkemise kaugust arvatakse niisama, nagu eelmises meetodis — lõhkekõrguste mõõtmisega. Joon. 4 on näha, et kui lõhkemise kõrgus on võrdne lennuki kõrgusele, siis tabab relv märki. Eellange ehk tagalange määratakse ära sedamööda, kas see kõrgus on vähem või suurem lennuki omast. Et asukohta ja suuna õieti äramäärata, selleks peaks joont PA (joon. 4) niitelda fikseerima; seda saavutatakse erilise vaatlusriista tarvitamise abil. See riist (joon. 5) koosneb viseer-torust ja väikesest

(Joon. 5).

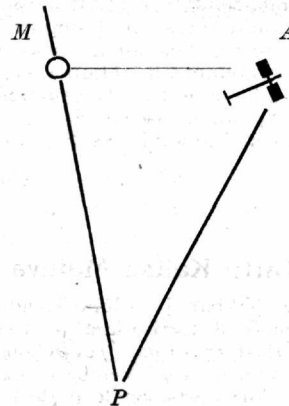
joonelaakesest, mis horisontaal-telje O ümber liiguvad. Viimane omakorda liigub vertikaal-telje OM ümber. Toru ja jooelauakese liikumised on nii kooskõlastatud, et nende teljed jäävad vertikaal-joone OM suhtes alati sümmeetrilisse seisangusse. Sellest

järgneb, et kui toru on sihitud punkt A peale ruumis, siis jooelauakese telg näitab automaatselt A' peale, mis A-le sümmeetriline, arvates vertikaal liinist OM. Kui näiteks A on lennuk, siis jooelauakese telg fikseerib automaatselt suuna PA¹ (joon. 4). Suuna ja asukoha äramääramine sünnib siis sarnaselt: jooelauakesel RR¹ on ühes otsas väljalõige silma jaoks ja teises otsas võrk. Vaatleja abiline hoiab lennukile suunitud toru, kuna vaatleja silma väljalõike kohas hoides, ära määrab kõrvalekalduvused kauguse ja asukoha suhtes, võrgu keskpunkti arvates.

Laskemetood eemaldusega 180° peale lubab laskmist toimetada igasuguse kõrguse peale; see on tema paremuseks, võrreldes eelm. meetodiga. Ühtlasi võimaldab see meetod ka öösist laskmist, sest et lenduri julgeolek on absoluutne. Halb külg on selles, et vaadelda saab ainult sellekohaste abinõudega, kõrvalseisjale ei ole see huvitav. Viimasel ajal on soetatud sarnased vaatlusriistad, mis vaatlemist mitmele isikule korraga võimaldavad. Sellega on see puudus ha kõrvaldatud.

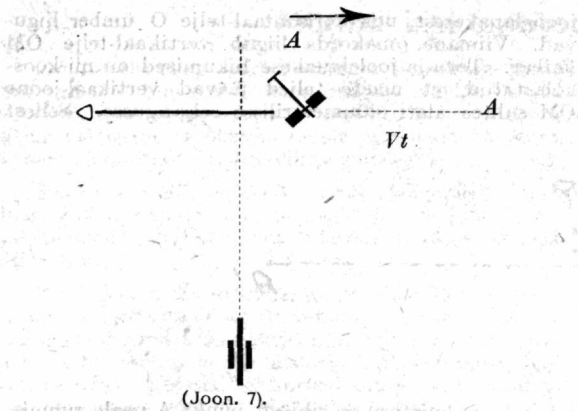
3. Laskmine pukseeritava märgi pihta.

Selle meetodi juuras on laskemärgiks õhuga täidetud kott ehk pall, mida lennuk järel veab. Vaatlemine sünnib märgi enese suhtes. Tagajärgi loetakse tabavuste järele koti pihta. See meetod on

(Joon. 6).

lähidane tõelisele laskmisele, kuid erineb siiski rohkem, kui kumbki eelmine meetod. Ühest küljest on lennuk kõrguse ja kiiruse mõttes seotud kotiga, mida ta pukseerib ja teisest küljest nõuab lenduri julgeolek, et nurk MPA (joon. 6), kus P relvaks, oleks

(Joon. 7).

võimalikult suurem, s. o. et lennuk lendaks suunas, mis lähidane lasketeljele perpendikulaarile.

See laskmine sünnib aeglaselt liikuva madala ja relva ees defileeriva märgi pihta ja on tehniliselt kergesti läbiviidav. Lenduri julgeolekut on kerge kindlustada. See on absoluutne, kui relva telg laskemomendil läbi läheb lennuki A tagant (joon. 7), sest et aja jooksul, mil mürsk märgini jõuab, on lennuk võimalikust löhkemise vööst V_t võrra kaugenenu, ning see ei või olla alla 500 meetri. Sellest on küllalt, kui kahuri taha vaateleja asetada, kes igas minutis kahuri telje seisu kontroleerib ja ainult siis lasta lubab, kui eelmine tingimus täidetud.

Andmetel A. K—e.

Kaitseliit.

Peeter Rives †.

Määratu rahva hulga, sõprade ja tuttavate osavõttel sängitati pühapäeval, 15. märtsil s. a. maamulda Tartu Maarja surnuaiale Tartumaa Kaitse Maleva esimene pääliku abi, Tartu Maakonnaavalitsuse esimees Peeter Rives, kes veel nädalapäevad tagasi väsimatalt, täis elujõudu ja tööhimu, liikus elavate keskel, mispärast ka tema surmasõnum uskumata tundus nii paljudele.

Oma ametikohuste täitmisel Tallinnas viibides, *tabas teda äkilise haigus, mis ka paari päevaga kõigile ootamata kustutas selle väsimata töömehe, tulisema rahvuslase ja ühe tublimatest tublima kodumaa poja eluküünla — jäädavalt.*

Peeter Rives sündis 1874 aastal Nõo kihelkonnas Pangodi mõisarentniku pojana. Esimese hariduse sai Kammeri küla ja Kambja kihelkonna koolis. Hiljem Tartu realkoolis ja gümnaasiumis, mille lõpetamise järel 1893 a. astus ta Tartu ülikooli usuteadust õppima, ühes sellega võttis elavalt osa ka toleaeegsest üliõpilaselust — olles Eesti üliõpilasseltsi liige. 1902 a. ülikooli usuteaduskonna lõpetamise järele oli ta sunnitud toleaeegsete kitsaste olude tõttu, kus ainult saksameelne vaim võimukalt lehvis, kodumaalt lahkuma, et võõrsil omale kohta saada, mis ka õnnestas. Ta asub oma otsekohese s. o. kirikuõpetaja ameti aseme! Saksakeele õpetajaks Poolamaale, nimelt Varssavi. Säält asub hiljem Orelli

ja viimaks Peterburi, kus ka kooliõpetaja ametit peab. Peterburist tuleb enamlaste võimule pääsemise järele ära kodumaale tagasi ja siin võis ta juba vabalt oma täit tööjõudu pühendada kodumaa üleshitamise tööle ja juba 1921 a. näeme teda ühe suurema maakonna omavalitsuse eesotsas seisvat, kuhu ta kuni surmatunini jäi. See juures võttis elavalt osa peaaegu kõigist tähtsamatest ettevõtetest Tartus, olgu see panga, tööstuse või kaubanduse alal. Ühesõnaga, Peeter Rives jätkus igatepoole ja igaipoole tõstis haruldane töövoime ja tahtejõud teda ikka esimeste ritta. Kõige selle juures jätkus temal aega ja tahtmist ka sidet alalhoida juba üliõpilase põlves armsaks saanud teise koduga — Eesti Üliõpilaste Seltsiga, kelle üks tegevamatel liigetel oli kadunu.

Keset kibedamat üleshitamise tööd varises enneaegselt mulda mees, kelle rahvusline vaim, ausad püüded ja tööhimu olgu meile kõigile eeskujuks.

Nii pidime sügavas kurbuses karmi saatuse sunnil enneaegselt kodumaa mulda sängitama mehe, keda nii hädasti veel tarvis oli. Üle 30 tänapärja kaunistas selle suure ja väsimata töömehe viimast puhkepaika. Lilled kalmul võivad küll närtsida, aga mälestus temast ei närtsi ialgi.

Puhka rahus kodumaa suur poeg!
P.

Tartu Kaitse Maleva

organiseerimine hakkab juba lõpu staadiumi jõudma. Praegu on olemas 3 territoriaal ja 3 eksterritoriaal malevkonda. Eksterritoriaal malevkondade üksusena esinevad Vabadusristi Vendade malevkond, üliõpilasseltsid ja korporatsioonide malevkonnad. Neist Vabadusristi Vendade malevkonnal on oma päälikutele korraldatud erikursused, kus läbivõetakse kõik malevkonna väljaõpetamiseks tarvisminevad ained. Pääle selle on alanud ka malevkonna arsti prof. Dr. med. Paldrocki juhatusel korraldatud kursused tervishoju üle, eriti just esimese arstiabi andmiseks malevlastele.

Raskusi sünnitab ainult omal kulul vormi muretsemine, millega tuleb tahes ehk tahtmata arvestada,

sest igal malevlasel ei ole seda kõige parema tahtmise juures võimalik muretseda. Peale selle on veel asumisel kooliõpilaste malevkond. Tartu Kaitse Maleva päälikuks on reserv kapten V. Sarsen, abiks „Teguri“ direktor H. Orav.

Tartumaa kaitsemaleva pääliku abi P. Riivese matus.

14. märtsil sängitati Tartus maamulda Tartumaa kaitsemaleva pääliku abi, maakonnaavalitsuse esimees Peeter Riives. Ühes teistega olid teda viimasel teekonnal saatmas sõjaväe orkester ja neli kompaniid linna kaitsemaleva Vabadusristi Vendade ühingu

malevkonnast, ühingu lipuga leinalooris, eesotsas linna kaitsemaleva pääliku res.-kapten Sarseni ja maak. km. pääliku res. kol.-lt. Untiga. E. M-s.

Ropka valla kaitsemaleva üldkoosolek.

Ropka valla kaitsemaleva üldkoosolek oli 13. märtsi õhtul. Koosolekut juhates Tartumaa 6. malevkonna pääliku k. t. reservi noorem-leitn. R. Lellep. Endise ajutise juhatus asemele valiti uus juhatus: esimeheks — Anton Lond, liikmeteks — K. Pehka ja E. Heiso: kandidaatideks — J. Dom-

berg ja K. Häelme. revisjoni komisjoni — A. Vink, K. Lesta ja H. Luiga.

Malevkonna pääliku k. t. n.-leitnant Lellep andis kooslijatele maleva tegevuseks juhatusi ja näpunäiteid.

Pandi ette surma läbi lahkunud Tartumaa haitsemaleva pääliku abi ja abiesimeest P. Riives't püstitõusmisega austada ja proua Riives'ele kaastund muse telegramm saata.

Koosolek lõppes hilisõhtul isamaa hümniga.
E. M.

Kaitseväe elu.

Noorem-leitnant V. Sontag †.

(Nekroloog).

16-dal s. k. p. Tartus aerodroomil lennukiga mahakukkudes, sai surma noorem-leitnant Sontag.

Südamest kaasa tundes noore ohvitseri varajasele surmale, tuletame meelde, et meie, sõjaväelased, peame alati, valmis olema oma elu kaalu peale panema mitte üksinda lahinguväljal, vaid ka sõjale ettevalmistamise juures ja sõjakunsti omamisel.

Olgu lahkunu truu kohusetäitmine meile trööstiks ja ärgu kohutagu tema surm teisi vägitööle sammumast. Julge päralt on võit, kuigi ka õnnetus kedagi neist peaks tabama.

Kustumata saab ka noorem-leitnant Sontag'i nimi Lennuväe kangelaste ajaloos seisma.

Kadunud Valentin Jüri p. Sontag sündis Tallinnas 17. aprillil 1903 aastal, kus ta linna kaubanduskooli lõpetas.

20. märtsil 1919 aastal astus ta vabatahtlikult Tallinna kooliõpilaste pataljoni ja 1921 aastal Sõjakooli, mille lõpetamise järele ta 29. augustil 1924 a. noorem-leitnandiks ülendati.

Lennuväe juurde komandeeriti ta juba portupei-kadetina 14. juunil 1923 aastal, kuhu ka peale ohvitseriks ülendamist lõpulikult määrati.

Leinama jäivad teda vend, kes Tartu ülikoolis ja õde, kes mehel reservi kolonel-leitnant Puskaril.

A. Simon.

Lennuõnnetuse ohvrina langenu sõjaväe lendur noorem-leitnant V. Sontagi puusärki panek ja ärasaatmine Tartus.

Puusärki panek.

Lennuõnnetuse ohvrina langenu sv.-lendur noorem-leitnant Valentin Sontagi puusärki panek oli Tartu aerodroomil, lennukite angaaris 18 märtsil kell 17. Juba varakult hakkas rahvahulk Roosi tänavat mööda Raadimõisa väljal asuva aerodroomi poole liikuma. Lähenedes angaaridele, torkab silma esimese angaari otsas poolmastis seisev riigilipp.

Kõrvunäpistava külma peale vaatamata on kogunud hulk rahvast puusärki asetamise talitust vaatama. Angaar täitub rahvast. Seal on palju uudishimulikke, kadunu tuttavaid ja sõpru. Isegi avatud ustel seisab kuulajaid.

Kesk angaari, lautsil, seisab hõbekarva puusärk kadunuga, mille kaan pealt kõrvale tõstetud. Teineteisel pool puusärgist seisavad kaks lennukit, kuna üks hävitaja puusärgi peatsis. Viimase küljes poolmastis riigilipp. Puusärgi ümbrus on ehitatud kuuskedega, külgede peal lühtrites põlevad küünlad, jalutsis on pärjad ja elavad lilled.

Paremal pool puusärki seisavad paljastatud peadega tummalt ja kurbtõsiste nägudega kadunu kaasvõitlejad — eskadrilli lendurid, eesotsas eskadrilli ülemaga, mustad leinalindid ümber varuka. Nende seljataga on ülesrivistatud eskadrilli meeskond. Seal-samas, puusärgi läheduses on eraldatud kohad garnisoni ohvitseridele. Pühalikku talitust on pealtvaatama ilmunud diviisi ülem kindral-major Pödder, oma staabi ülema ja adjutantiga, maakonna rahvaväe ülem ja teised garnisoni väeosade, Peipsi laevastiku divisjoni ja kaitsemaleva ohvitserid.

Tummalt seisavad puusärgi mõlemas otsas kaks auvahti — allohvitseri püssidega.

Pühaliku talituse avab õp. Treumann lauluga, mida saadab diviisi orkester. Sellele järgneb vaimulik kõne.

Kaasvõitlejad võtavad langenu näolt loori, et rahval võimalik oleks pilku heita enneaegu lahkunud noore lenduri näole. Nagu elusaltki, nagu loomulik — tõsine, lamab ta kirstus, juuksed siledalt üle pea kammitud... Paremal poolt ja lõuaotsast nagu vähe purustud, vasakult poolt, üle meekekoha, käib pikk looklev kriimustus...

Palvetades kirstu juures, lahkuvad kõrgemad sõjaväelased ja kaasvõitlejad aerodroomilt ning rahvas valgub laiali.

Ärasaatmine.

Rahvast on täna rohkem kui eila. Kell 10 jõuavad kohale õpet. Treumann ja diviisi staabi ülem adjutantiga, kes pärja kannab. Õpetaja hüüab lahkunule mälestuskõne, millele järgneb palve ja õnnistussõnad. Siis vägev „Titanicu“ koraal „Jumal, Sul ligemal!“, ning kurblik matusetalitus on lõppenud. Peale palvetamist kirstu ees pannakse kaas puusärgile peale, millel risti tupega mõök ja selle keskel sinine lendurimüts. Algab väljaminek. Puusärki kannavad kaasvõitlejad ja garnisoni ohvitserid. Vastu angaari on

üllesseatud eskadron ratsaväge, ohvitseridel ja sõduritel paljastatud mõõgad auandamisel. Puusärgi taga samuvad kadunu sõbrad ja garnisoni ohvitserid. Puusärki kantakse Puiestee tänavani, kus asetatakse ta surnuvankrile. Leinarong liigub aerodroomilt Roosi ja Peterburi tänavat mööda üle kivisilla ja suure turu läbi Küüni, Promenaadi, Riia, Pepleri ja Maarjamõisa tänavate raudtee jaama. Rongis on järjekorras: ees — tseremoniimeister (üks lendur-ohvitseridest), sellele järgnes padi, millel kadunu aumärk ja mida kandis üks lendur-ohvitser, siis rida pärke, eesotsas diviisi staabi pärjaga, propeller, mida kandsid aviomotoristid ja siis surnuvankril lilled keskel surnukirst, mille kaanel kadunu sinine lennumüts ja mõök. Kirstu järele sammuvad õpetaja, diviisi staabi ülem ja lendurid, eesotsas eskadrilli ülemaga. Lendurid ja motoristid kõik traditsioonilistes sinistes lennumütsides. Edasi lähevad garnisoni väeosade ja kaitsemaleva ohvitserid, sõbrad ja tuttavad, diviisi orkester ja eskadron ratsaväelasi jalarivis. Teine-teisel pool kurba rongi liiguvad spaleeridena eskadrilli sõdurid, püssid kaenlas. Kahel pool tänavate ääres, kust leinarong liigub, seisab läbipääsematu ja tihe rahvamüür. Kõigil polnud võimalust lennuplatsile ärasaatmisele pääseda ja sellepärast on paljude soov enneaegu lahkunut vähemalt tema viimasel teekonnal Tartus näha.

Peaaegu ühel ajal leinarongi liikumisega lennuplatsilt, tõusevad sealt samast õhku kaks lennukit, kes leinarongi jaamajõudmiseni rongi kohal õhus tiirlevad. Sedasama teevad nad ka jaama kohal.

Kurblik-kaebavalt kõlavad leinamarsi helid.

Kell 12.30 jõutakse raudteejaama. Siin võetakse kirst surnuvankrilt ja kaasvõitlejate õlgadel kantakse ta koraali „Jumal, Sul ligemal“ helide all perrooni ees seisvasse vagunisse, mis pealt ja seest kuuseoksaadega ilustatud. Siis järgneb matuselaul orkestri saatel.

Vaguni juures mälestati kadunut kaasvõitlejat leinakõnedes. Eskadrilli lendurite nimel pani pärja ta kirstule eskadrilli ülem lendur-n.leitnant Seppar ja diviisi staabi nimel — diviisi staabi ülem kol.-ltn. Oinas. Edasi järgnesid pärjad koolivendade ja sõprade ning garnisoni ja eskadrilli poolt.

Veel lühike palvetamine kirstu ees, ning rong kihutab matuse teekonnale Tallinna.

Rongiga sõitsid kaasa kaks eskadrilli esitajat — lendur-ohvitseri. E. M.

✱

Noor-leitn. Valentin Sontagi matus.

16. märtsil Tartu aerodroomil surmasaanud lendur-õpilase n.-leitn. V. Sontagi põrmu ärasaatmine Tartust sündis sõjaväeliste auavaldustega 19. skp. Puusärki panekut ja ärasaatmist toimetas garnisoni õpetaja Treuman. Leinarong liikus lennuväe angaari juurest läbi linna jaama suure rahvahulga saatel. Tänavad olid igalpool rahvahulkadega täidetud.

Matmine oli Tallinnas 20. märtsil. Leinarong hakkas Balti jaamast leinamarsi helidel keskpäeval Jaani kiriku poole liikuma. Surnuvankriks oli rohe-

lisega kaunistatud lennuki kere. Puusärgi eel kanti propellerit ja 14 parga. Langenud kaasvõitlejat saatid tema viimasel teekonnal hulk ohvitseri lennuväest ja teistest garnisoni väeosadest garnisoni ülema kindral-major Unt'i ja tema abi kolonel Seimann'iga eesotsas. Õhus tiirlesid lennukid. Kõik tänavad olid tihedalt rahvahulgaga täidetud. Ka kirik oli inimesi täis kogunud. Matusetalitust pidas õpetaja H. Kubu, kes oma kõnes puudutas üldjoontes sõjaväelaste vastutusrikast teenistust, kadunu elukäiku, sihte ja ideale. Kirikust liikus leinarong Kalamaja surnuaiale, kus n.-lt. V. Sontag mullapõue sängitati. Hauale

asetati 15 parga: lähemate omaste, sõjaministeeriumi, ranna-, õhu- ja sisekaitse, lennuväe rügemendi, lennuväe rügemendi ohvitseride kogu, lennuväe rügemendi lendur-vaatlejate kursuse, lennuväe 1 eskadrilli, 1 eskadrilli meeskonna, maalennu divisjoni, Tartu garnisoni, 2 diviisi staabi, Tallinnas ja Narvas asu- naut sõjakooli kaasõppurite, sõjakooli ja A-S. „Aero- naut'it“ poolt. Kõnedes tuletati lahkujat meele, kui edasipüüdjat, kohusetruud, anderikast ja energilist ohvitseri, kellega Eesti kaitseväge, eriti lennuvägi palju kaotas. Hauale püstitati lennuki propelleritest kombineeritud rist. O. K.

2. diviisi kahurväe II. grupi aastapäev

peeti 16. märtsi õhtul „Vanemuise“ teatris, Tartus.

Osa võtsid kõik grupi ohvitserid abikaasadega, allohvitserid ja sõdurid ning mõned kutsutud külalised. Tallinnast oli sõitnud ka siseminister K. Einbund — endine grupi patarei ülem Vabadussõjas.

Pidu algas diviisi ülema k.-m. Pödder'i lühikese kõnega, mille peale diviisi orkestri saatel lauldi riigihümni. Sellepeale austati vabadusheitluses langenuid kaasvõitlejaid püstitõusmisega ja liigutava soololauluga klaveri saatel. Laulis end. grupi ohvitser res.-leitn. K. Savi ilusa ja haritud baritoniga.

Sellele järgnes üllatusena veltveebel K. Kaasiku 3-me vaatusline operett sõjaväelaste elust, millele diviisi orkestrandid kohase muusika olid loonud ja mida diviisi omad jõud, suuremalt osalt veltveebelid, allohvitserid, kapralid ja staabi kirjutajad etendasid. Operett „Juku vägitükid“ mängiti suurepärase tujuga ja hoog- salt, mis üllatavalt hästi õnnestas. Eriti kenad on teine

ja kolmas vaatus riviõppustega kasarmu platsil ja lahingu stseen püssipaukude, kuulipilduja ragina ja kahurmürtsudega, mis loob täiesti sõjalise õhkkonna.

Nagu eelpool nimetasin, etendati see kaitseväelaste oma jõududega, ainult kolme naisosa etendasid „Vane- muise“ näitlejannad.

Opereti järele tuli pidusöök. Sisuka lauakõne pidas diviisi ülem k.-m. Pödder teema üle: Mis tähendab hea vahekord ohvitseride ja sõdurite vahel? Mitte lode- vust ega korratust, vaid validat distsipliini ja kohuste- täitmist teenistuses, seltsimehelikkus ja sõbralikkus vahe- korda, vabal ajal. Üle kõige aga isamaa ja rahva armastust. Sellele järgnesid sisemin. K. Einbundi ja riigi- koguliikme A. Jürgensteini kõned.

Pidusöögile järgnes tants suures saalis.

Pidu, mis hilisööni kestis, jättis kõigiti ilusa mulje ning andis rõõmustava pildi kultuurilisest tasapinnast ja heast vaimust meie kahurväes. E. M.

Kehalise kasvatus kursuse katserännak suuskel Tallinnast Raasikule.

19. märtsil s. a. korraldas kehalise kasvatus kursuse kindralstaabi algatusel ühepäevase katse- rännaku suuskel ja rakmetes Tallinnast Raasikule, umbes 30 klm. peale. Kursusega sõitsid suuskel kaasa kaitseväge kehalise kasvatus juhataja kol.-leit- nant Maser ja kindralstaabi VI osakonnast kapten Jõgi. Üldse oli osavõtjaid 23 inimest.

Rännaku kava seati kokku eelmisel päeval enne väljasõitu, kusjuures arvesse võeti harilikud suusa- sõiduks soodsad tingimused: arvestati mõnekraadilise külma.

Oli täieline ootamatus, kui väljasõidu päeva hommikul külma asemel, mis järjest nädalat kaks kestnud, ilm sulale läks, mis suusasõidul just suure- maks takistajaks on. Sula peale vaatamata asuti siiski kava täitmisele. Kolonni ette saadeti viiemehe- line piilkond, kellel tuli suurema edasilikumise kiiru- sega kogu päeva-teenikond suuskel ära jooksta, et jõuda kõiki tema peale pandud ülesandeid õigeaks ajaks täita. Keskmiselt liikus kolonn rännakul viie kilo- meetrilise kiirusega tunnis, pikem puhkeaeg, mis 1½—2 tundi kestis, muidugi välja arvatud, kuna

piilkonnal peale pikema puhkeaja tuli 30 klm. nelja tunniga maha suusatada.

Rännaku lõpetasid kõik osavõtjad. Kohale jõu- des polnud nende juures ka suuremat väsimust mär- gata, ehk mõnelgi suusatajal lumel liuglemise asemel tuli sula ilma tõttu suuske jalas ühes lümeaga (mis suuskade külge kleepis) järele vedada, mis harilikude oludega võrreldes, mitmekordset jõukulu nõudis.

Kahju ainult, et käesolev tujukas talve ei või- maldanud pikemat mitmepäevalist katserännakut ette võtta. Paneme selles asjas lootusi tulevase talve peale — siis ehk võimaldub kaitseväes pikemat suusajooksu juba laiemas ulatuses läbi viia, mis oleks ka taliseks manöövrisk suuskel, kus praktiliselt väljenduks suuskade tarvidus mitmesuguses sõjalises tegevuses. Selle kavatsuse elustamisel võib osaliseks takistuseks olla kaitseväge suuskade vilets seisukord. Oleks ehk viimane aeg selle peale mõelda, kuidas vanu ärakulunud suuske uutega täiendada. Suuskade juuremuretsemine on hädatarvilik ka talvise taktika- lises väljaõppes, sõjalises tegevuses ja sõduri kehali- ses kasvatuses. OS.

Kolm kohalikku keelt.

III.

No, penisurma lätsivä kiik.

Mul oll' ka kolm pojakest — no, penisurma lätsivä kiik. Edimäne pojake, too Antsune pojake, sai korgelt koolitetus: lassi lõpetada kihlkonna kooli täl ja kiik. Sai õkva korge kottusse pääle kah: läts õkva Võrumaale küla-koolmeistres. Kui ma teda saatse, küll siss ma kõneli ja opassi:

„Pojake, silmäteräke. Sa oled nüüd korgeste koolitetu. Jumal om sulle andnu silmavalgust, mis mee es saa. Ta om sinu valinu kah oma noore karja hoihtjas. No ole siss nüüd mõista; pia meelen, et muna ei piä ope-tama kana. Sina oled küll korgeste koolitetu, nigu mina ei ole — mugu piä sisski meelen minu sõnu: „Võta hannast! Ära mine sarvi ette! Ära tükü piha poole; piha poole ära suku tükku! Ole mõista!“

Nii opassi ma tedä. A kost! Kas nüüd latse tahtva enamp vanembite sõna võtta: nüüd taht muna iks targeme olla, kui kana! Võrumaale läits — sinna Võrumaa põhja sulli mul too pojake: Oll säääl üte tütriku-ataga ülekäe lännu! Penisurma läts mull too pojake!

Juhanine pojake oll' mull tüümiis! Es temäl ole tüüst konagi villänd! Tookõrd ollimi Hummul mõisan kaivu kaivaman. Tüü käis käen, nigu vuhises: Juhanike oll' jo kõva tüümiis! Tiinsemi õkva mõni 80 kopkat päiväs ärä. Kui vett naksi joba tulema, kae, siss tull kaivu põhjan vastu üts suur kivi. Ma olli ülevän ja käänasi valtaga vaadipoolega maad vällä, temä oll' jälle all ja ammut maad sisse. Kui too suur kivi kaivu põhjan ilmsis tull', ma siss jälle usuti tedä ülevält: „Juhanike, pojake! Võta nüüd esä sõna kuulda: enämp tettäs iks nõuga, kui jõuga. Ole nüüd mõista ja piämi aru, kuis tettä.“

A kost! Vai temä's läbesi! Läts õkva üsäge võtma! No kost sa ommete suurt kivi üsäge võtad!? Je viil kaivu põhjan! Kui ta siss naksi säääl rühmäma, kae, siss satte kaiv tälle kigega pääle.

Kui ta kolmandel päiväl vällä kaiveti, siis es tunne ärägi tedä — nii purukatski oll' ta kiik! Kui esi ei oles mann ollu, mitte ei oles usknu, et too sama lihatombuke omgi poig

Juhan. Iks oles mõtelnu, agu ta vast viil iks tule kostkilt.

Siss jäi mul viil kolmas pojake — Piitrene pojake. Ma hoidse tedä ja pidäsi endä mann: es lase silmi alt ei kohekile. Ta oll' mulle, nigu Bennjamm Jakupile, nigu silmäteräke! Mugu temä kah pidi iks minemä penisurma, sest vanemba sõna es kuule. Oll' hainaag ja kangesti kuum ilm. Ma'i mäletä, mis mee säääl kodu ümbre tegime, kui kõrraga juuskse kodu Mihklitsimmu karjalats lõõtsutaden, hädältaden, et „Te Mustik om. . . Mihklit-simmu. . . tu. . . turbahavan. . . Tulge. . . ruttu appi. „Piitreke pandse juuskma kui pissist lastu. Kost mina, vana inimene, tälle järgi saie: vana jala om iks väegade sõna kuulmatu ja rinnutu olo iks kah joba. Ma siss iks kisendi takkast: „Piitreke, pojake! Olen'd sinaki mõista! Kuulen'd sinaki esa sõna. Arän'd mine sarvi ette. Arän'd tükku piha poole! Võta hannast! Võtan'd hannast!

Ma just kui aimsi, et õnnetus tule.

Kui ma tälle järgi jõusi, oll'gi kiik joba otsan: uppunu Piitreke, uppunu lehmäke. Oll lännu tõne lehmä õkva sarvist võtma. No kost sa ommetigi turbahavvan lehmä sarvist võtad. . . pehme, vedelä pori sisen?! Esi iks vaije kah siise. Lehm kiskse iks kah jalguga endä ala. . .

Oh te, mu latsekse! Mis hädä oll' teil kiigil penisurma minnä? Oles võinu iks esä sõna kuulda ja elädä! Kas oll mul millegistki puudus?! Mul oll jo kiike külländ ja villänd: mul jo erniid ja uppe, mul oll' jo leibä ja kartoliid ning kapstiid. Mul oll' jo nii suur kaps-tatõrkene, nigu puul sellest tarest siin. Va Põksi Piitregi sai jo minult mõne sallätävve kapstiid. Oma lehmäke, tsia põrsake ja lam-bake oll mul ja kiik. Ja oma sannake pää-varjuke oll mul.

Ma ei saa enämp kõnelda — ikk tüküks pääle. . . .

Mugu Piitretsest pojakesest om mul kiige enämp kahu!

(Järgneb).

Raamat-teated.

„Suurtükivägi, tema otstarve, omadused ja ülesanded“.

Kindralstaabi VI osakonna väljaandel ilmus hiljuti 23-me leheküljeline broshüür „Suurtükivägi“, tema otstarve, omadused ja ülesanded. Märkus esiküljel näitab, et raamatukesesse on tahetud koondada need andmed meie kahurväest, mida peavad teadma sellest väeliigist teiste väeliikide juhid.

Sarnase käsiraamatu väljaandmine on iseene- sest tänuväärne ülesanne, arvesse võttes kahurväe tähtsust nüüdisaja lahingus ja tema töötingimusi koostöötamisel teiste relvliikidega, eriti jalgväega. Tõsiasi on: ei või olla koostööd, kui ei tunta vastastikku üksteist, sest siis nõutakse üksteiselt alati rohkem kui üldse anda suudetakse. Sellepärast peab eriti meie jalgväe obvitseril olema selge ja täpne ettekujutus selle kohta, mis võib tema kasuks teha suurtükivägi lahingus teatud tingimustel ja mis ta mitte teha ei suuda ka kõige parema tahtmise juures. On tervitatud iga käsiraamat, suur või väikene, mis seda küsimust püüab selgitada.

Käesoleva broshüüri ilmumine tähendab kahtlemata ses suhtes pisukese sammu edasi meie oludes.

Siia on koondatud lühikesed, konspektiivsed andmed modern kahurväe organisatsioonist, tema ülesannetest, tehnilistest ja taktikalistest omadustest. Kõik, mis sel alal pakutakse, on tõesti väga lühike,

kokkuvõetud, kuid üldiselt õieti valgustatud praegusaja kahurteaduse ja kahurväe taktika seisukohalt. Ses mõttes võib raamatukest usaldada tema tarvitamisel.

Kuid ühega on siiski raske leppida, see on broshüüri äärmine lühisus. Antud andmed on liig lühikesed, et rahuldada eriti meie jalgväe juhte — ohvitseri. Puudub, näiteks, üks kõige tähtsamaist aladest, millest viimased eriti huvitatud, nimelt kuidas kindlustada side jalgväe, kahurväe ja lennugäe vahel rännakul, pealetungil ja kaitsel: missugused tegelikud võtted sel alal on välja kujunenud ilmasõja praktika tagajärjel. Teiselt poolt meie jalgväe ülematel tuleb anda ülesandeid kahurväele mitmesugustes sõjalaulukordades — ka selle kohta puuduvad raamatukeses igasugused näpunäited.

Kokkuvõttes jääks soovida, et meie sõjaajakirjandus rikastuks peatselt põhjalikuma tööga meie kahurväe kohta, — teosega, mis sisaldaks detailsemaid andmeid selle relvliigi koostöötamise kohta teiste väeliikidega. Kuni sarnase teose ilmumiseni kirjeldatud broshüüri võiks soovitada eriti meie noorematele juhtidele pisukese taskukäsiraamatuna, milleks kõigiti kohane on ka tema väikene määrustiku-kaust.

Kindralstaabi raamatukogu.

Raamatute väljaandmise kord.

Viimastel aastatel on Kindralstaabi raamatukogu tuntavalt täiendatud igasugu sõjaasjandust käsitlevate kodu- ja välismaa ajakirjade ja raamatutega, mis ka edaspidi sünnib. Väljaspool Tallinnat asuvad väeosad ja sõjaväelased tarvitavad nimetatud raamatukogu väga vähe, mis tingitud raamatute nimekirjade puudusest, mida oleks võinud väeosadesse laiali saata. Et seda puudust kõrvaldada, siis hakkavad nüüdsest peale ajakiri „Sõduris“ teated ilmuma raamatukogus olevate ja juuremuretsetavate raamatute ja ajakirjade kohta.

Iga sõjaväelane võib kasutamiseks saada Kindralst. raamatukogust kuni 5 raamatut. Raamatud antakse raamatukogust välja isiklikult saaja allkirja vastu. Ei ole aga kellegil, iseäranis väljaspool Tallinnat asuvatel sõjaväelastel, isiklikult võimalik raamatute järele tulla, siis võivad nemad raamatuid väljavõtma volitada isikuid, andes neile kaasa kirjaliku volituse. Volitusel peab raamatute nõudja sõjaväelase allkiri väeosa adjutandi poolt ja väeosa viisaga kinnitatud olema.

Raamatuid võib väljanõuda ka postiga. Raamatute nõudja sõjaväelase allkiri peab sarnasel juhtumisel väeosa adjutandi poolt ja väeosa viisaga kinnitatud olema. Saate kulud kannab raamatute nõudja.

Kui ühest väeosast raamatute nõudjaid mitu, siis võib postikulude kokkuhoidmiseks niisugused nõudmised teha väeosa adjutandi läbi ühe korraga.

Soovitava raamatu saamiseks on tarvis üles tähendada №№, jagu ja ajakirjadel aastakäik, näit. № 212.34 — V jagu, F. 202.6 — 1922.

Raamatuid võib tarvitada kõige rohkem kuu aega, on aga kellegil tarvis pikemaks ajaks, siis tuleb selleks igal üksikul juhtumisel raamatukogu hoidjalt luba nõutada. A. U.

* * *

Raamatute nimestik.

Sõjaasjandust käsitlevad raamatud.

212.34	Aide-mémoire de l'officier d'état-major en campagne. 845+36 lhk. Paris, 1915.
204.9	Bon, G. le—Enseignement psychologiques de la Guerre Européenne. 364 lhk. Paris, 1920.
203.43	Comptabilité en campagne et masse générale d'entretien en temps de guerre. (Corps de troupe de toutes armes), 199 lhk. Paris, (1921).
204.6	Coste, E. L'Instituteur et l'officier dans la Nation Armée. 36 lhk. Paris, (1906).
204.23	Discipline générale. 71 lhk. Paris, 1924.
213.79	Dubois, A. Deux ans de commandement sur le front de France 1914—1916. Tome I—280 lhk.
Tome — II — 292 lhk. 4 k. Paris, 1921.

- 212.50 Foch, F. De la conduite de la guerre. La manoeuvre pour la bataille. 6e édition. XVII + 494 lhk. 5 k. Paris, 1921.
- 212.51 Foch, F. Des principes de la guerre. Conférences faites en 1900 a l'Ecole supérieure de guerre. 7e édition. XXI + 341 lhk. 11 k. Paris, 1921.
- 213.75 Giraud, V. Histoire de la Guerre. I: Les origines de la guerre. La semaine tragique. Avant la Marne. La Marne. XII + 179 lhk. Paris, 1919.
- 210.26 Instruction générale sur le tir de l'artillerie. 302 lhk. + 2 tab. Paris, 1922.
- 212.60 Instruction provisoire du 6 oct. 1921 sur l'emploi tactique des grandes unités. 137 lhk. Paris, 1924.
- 212.60 Instruction provisoire **Annexe N° 4**: Instruction prov. sur la recherche et l'interprétation des renseignements. 28 lhk.
- 212.60 Instruction provisoire **Annexe N° 5**: Instr. générale sur l'observation. 95 lhk. Paris, 1923.
- 212.60 Instruction provisoire **Annexe N° 6**: Instr. prov. sur l'organisation des communications et des transports militaires en temps de guerre. 71 lhk. Paris, 1922.
- 210.88 Instruction prov. sur la pratique du tir du 1 sept. 1920. 267 lhk. Paris, 1921.
- 212.61 Lefebure, V. L'énigme du Rhin. La stratégie chimique en temps de paix et en temps de guerre. 246 lhk. Paris, 1922.
- 211.26 Le livre du gradé d'artillerie. A l'usage des élèves brigadiers, brigadiers et sous-officiers d'artillerie de campagne. 946 lhk. + 4 k. Paris, 1918.
- 211.28 Manuel d'infanterie. A l'usage sous-officiers, des candidats sous-officiers, des caporaux conforme aux programmes en vigueur. XXXI + 1014 lhk. Paris.
- 204.5 Niessel, A. Méthodes d'Instruction. 35 lhk. Paris, 1919.
- 217.46 Pareto, V. Traité de sociologie générale. Vol. I — 784 lhk. 1917. Vol. II — 977 lhk. 1919.
- 203.21 Pavie, A. La loi du 1 avril 1923 sur le recrutement de l'armée. Texte et commentaires. 162 lhk. 1923.
- 211.27 Règlement provisoire de manoeuvre d'infanterie du 1 février 1920. I partie — 170 lhk.; II p. — 191 lhk. 3 sk.; Annexes — XIX + 86 lhk. Paris, 1920—1922.
- 203.20 Revière, M. L'administration d'une unité. 224 lhk. Paris, (1922).
- F. 221.1 Voldemar, A. Lithuanie et Pologne. 38 lhk. (1920).
- 202.37 Vuillemin, L. Manuel de préparation militaire élémentaire. Questionnaire Manuel d'éducation physique et la préparation au Service militaire. 336 lhk. Paris, 1924.

A. U.

(Järgneb).

Sõja- ja meriväelised teated välisriikidest.

Läti.

1925/26 aasta eelarve korralikkudest kuludest langeb riigikaitse peale 38,8 miljoni latti ja erakorralistest kuludest — 5,7 miljoni latti. OS.

Leedu.

Uues Petrulisi kabinetis on sõjaministriks kolonel Daukantas. OS.

Soome.

Soome Riiginõukogu kinnitab iga aasta peale ametnikkude ametisõitide tasuraha normid, missugused maksvad ka sõjaväelaste komandeerimiste kohta. Käesoleval aastal on maksuma pandud läinud aasta normid, nimelt:

Komandeerimise päevaraha (siseriigis):

I klass (kindralid)	Smk. 60:00
II „ (kol. ja kol.-ltn.) „	50:00
III „ (major. ja kpt.) „	46:00
IV „ (leitn. ja lipn.) „	40:00
V „ (kapitulandid) „	32:00

Selle juures suureneb päevaraha linnades ja samuti teatud põhjapoolsetes kihelkondades ja valdades 50% võrra. Uudisena on maksuma pandud määrus, mille kohaselt komandeerimistel alevitesse ja rahvarikastesse paikadesse päevaraha 25% võrra kõrgendatakse.

Päevarahade lisaks maksetakse veel bagaashiveo raha, vastavalt päevaraha klassidele 4—8 margani.

Välismaile komandeeritud saavad: Rootsis, Daanis, Hollandis, Inglismaal, Schveitsis, Hispaanias ja Ameerika Ühisriikides hariliku päevaraha normi, kuid arvatud küsimuses oleva riigi rahas normaalkursi järgi; Norras 20% kõrgendusega ja eelpool tähendatud arvestusega; Saksas ja Poolas 6 kordse päevaraha Soome valuutas (läinud aastal oli 4 kordne), ning teistel ülejäänud maadel — 4 kordse päevaraha Soome valuutas. Bagaashiveo eest maksetakse nagu kodumaalgi, kuid samasuguse arvestamisega ja kõrgendusega, nagu päevarahade kohta oli tähendatud.

A. R.

Lõuna-Slaavia.

„Matin“ teatab suurtest tellimistest, mis Lõuna-Slaavia sõjaministeeriumi poolt Prantsuse firmadele antud ja kolme sõjalaeva ehitamisest Prantsuse tehastes. OS.

Tsheho-Slovakkia.

Sõjaminister otsustas, et ohvitserid ei või abielluda, kui nad 28 aastat vanad ei ole, 9-da palgajärgu I-se astmeni ei ole teeninud, kui abieli sõjaväelistele kõrgematele huvidele kahjulik on, sõjaväe heale nimele kahju toob, ehk ohvitseri majanduslisse kitsikusse paneb. OS.

Schveitsi.

On kavatsus uut kuulipildujat tarvitusele võtta, mis sõjaväe püssist 2 kilogrammi raskem on, mille magasin 30 kuuli mahutab ja laskekiirus 450 pauku minutis on. OS.

Belgia.

Ohvitseride palgad.

Praegu on Belgias ohvitseride ja ametnikkude palkade muudatused käsil. Komisjonil, kes seda tööd juhib, on kavatsus palka kahte ossa jaotada: palk sõna otsekoheses mõttes ja peale selle liikuv tasuraha, mis elamiseks tarvilikkude produktide hindade tõusu ja langemisega samuti tõuseks ja langeks. Komisjoni projektis on samuti ka palgasaaajate kategooriatesse jagamine ette nähtud. Mis ohvitseride palkadesse puutub, siis on nende kohta järgmised kavatsused (arvud klambrites näitavad tasu Eesti markades, 1 Belgia fr. = 20 Em.)

1. Palk otsekoheses mõttes:

Noorem-leitnant ja leitnant aastas: 8.000 (160.000 Em.) kuni 12.000 (240.000 Em.) franki, suurendusega 750 frangi võrra 6 korda iga kahe aasta tagant.

Kapten: 12.500 (250.000 Em.) kuni 15.000 (300.000 Em.) franki, 4 suurendamisega iga kahe aasta tagant 750 frangi võrra.

Major: 17.000 (340.000 Em.) kuni 19.000 (380.000 Em.) franki, kahe suurendamisega 2 aasta tagant 1.000 frangi võrra.

Kolonel-leitnant: 20.000 (400.000 Em.) kuni 22.000 (440.000 Em.) franki kahe suurendamisega kahe aasta tagant 1.000 frangi võrra.

Kolonel: 24.000 (480.000 Em.) kuni 26.000 (520.000 Em.) franki kahe suurendamisega kahe aasta tagant 1000 frangi võrra.

Kindral-major: 29.000 (580.000 Em.) kuni 33.000 (660.000 Em.) franki, kahe suurendamisega kahe aasta tagant 2.000 frangi võrra.

Kindral-leitnant: 36.000 (720.000 Em.) kuni 40.000 (800.000 Em.) franki, kahe suurendamisega kahe aasta tagant 2.000 frangi võrra.

2. Tasurahad.

Tasurahad (palga muutlik osa) on mitmesuguse iseloomuga:

a) Elukalliduse raha:

Noor-leitn. ja leitnant:	2800 franki	(56.000 Em.)
Kapten	3500	„ (70.000 Em.)
Major	4200	„ (84.000 Em.)
Kolonel-leitnant	4900	„ (98.000 Em.)
Kolonel	5600	„ (112.000 Em.)
Kindral	7000	„ (140.000 Em.)

(Poissmeestel 50% vähem.)

b) Mundri raha 900 (18.000 Em.) franki aastas.

c) Perekonna abiraha: kohalikku elukallidust ja muid tingimusi arvesse võttes 15 (300 Em.) kuni 40 (800 Em.) frangini kuus lapse kohta.

d) Perekonna peadele asumisraha 600 kuni 1500 franki aastas — kohalikke olusid ja palga kategooriat arvesse võttes.

e) Pärast 25 aastast teenistust allohvitseridele 1.000 franki aastas ja ohvitseridele 15000 franki juhtumisel, kui 2 aastat oma auastme kõige kõrgemat palka on saadud.

Seega võib naisemehest kapten, kel 3 last, kõige rohkem palka saada:

Kindel palk	15.000 franki.
Elukallidusraha	3.500 „
Asumisraha	1.500 „
Mundriraha	900 „
Perekonna abiraha	1440 „
	<hr/>
	22.340 fr. (446.800 Em.)

ehk 37.233 Em. kuus. Niisugune on palga nominaalne suurus. Kahjuks ei tea me, missugused elamistingimused Belgias valitsevad, muidu võiksime Belgia ohvitseride reaalselt palka ja elutingimusi meie ohvitseride omaga võrrelda. V. K.

Prantsusmaa.

Noorsoo sõjaväeline kasvatamine Prantsusmaal.

Mida lähemale aeg jõuab, mil Prantsusmaa 18 kuulise teenistusaja pealt 1 aastase teenistusaja peale üle läheb, seda enam ruumi võtavad eriajakirjanduses arutlused noorsoo sõjaväelise kasvatuse üle. Tarvidus, et noorsõdurid teatud kehalise ja vaimlise ettevalmistuse enne teenistusse ilmumist saaksid, kui neist ühe aasta jooksul sõdureid teha tahetakse, leiab üldist kinnitust. Alati toonitatakse, et teenistusaja lühendamine 12 kuu peale, missugusest ajast veel palju päevi puhkuste, pühapäevade, suurte õnnetuste korral abiandmistega ja ka viljalõikuse peale ära kulub, ainult siis võimalik on, kui seltskondlised organisatsioonid kehalise kasvatuse täiendamiseks kaasa aitavad.

Uute seletuste järele näib, et üldiste arutuste juurest on juba kindlajoonelisemate organisatsioonide juure mindud, kuigi nende korraldust siin ja seal veel arvustatakse. Igas departemangus on nüüd präfekt asja etteotsa seatud. Kuivõrd see vahehorda sõjaväe valitsusega muudab, kellele organisatsioon enne allus, ei ole selgesti ette näha. Präfekti korralduses on peale kolme kõrgema ametniku ka üks staabiohvitser. Kaebatakse, et see organiseerimise tegevus minevat liiga aeglaselt; sõjaministeerium töötavat väga pikkamisi; kohalikud asutused aga näeksid, et nende püüded kiiremlt teostamist leiaksid.

Teisest küljest nõutakse kindlate õppeprogrammide ja üksikasjalikumate määruste väljaandmist. kuidas katseid toimetada ja eduka töö eest antavaid eesõigusi määrata. Kõige pealt aga olevat tarvis organisatsioonidele raha seas kindlat pinda luua, et nad üldisele väeteenistusele kasulikuks täienduseks oleksid ja Prantsusmaale nii kehaliselt kui ka vaimliselt tervet noortsugu kasvataks.

Prantsusmaa püüded peaksid ka meile eeskujuks olema, et meie oma koolides kehalist kasvatust igal viisil arendaksime ja koolist lahkunule noorsoole edaspidistes karjutustes toetajaks oleksime. Os.

Inglismaa.

— Kapten Harrison avaldas ühes oma ettekandes järgmisi mõtteid:

Prantsusmaa paneb mobilisatsiooni puhul, mis nii sõjaväeliselt kui ka majandusliselt maa-alaliste ringkondade järele sündima peab, kogu rahva sõjariistu. Kuigi teenistusaja lühendamine 18 kuu peale tuntava allohvitseride puuduse kaasa toob, mõeldakse teenistusaega veelgi 12 kuu peale lühendada. Kulude suurenemine teistel kohtadel sööb need kokkuhoidmised jälle ära. Teenistuses olevate vägede arv ei tõuse siis üle 250.000 mehe, missugust arvu ka Saksamaa oma 50.000 ebaseadusliku sõduriga kätte saada võib.

Sellega ühenduses olevale hädaohule peab Prantsusmaa püüdma vastu astuda. Väljaõpetamisel on väelike koostöötamise suur tähtsus. See on viinud nõndanimetatud lahinggrupi (groupe de combat) moodustamisele, mis koosneb 1 allohvitserist ja 13 mehest ühes kerge kuulipildujaga ehk automaatrelvaga.

Edasi seletab Harrison, et kuna Vahemeri Inglise meri on, kavatses Prantsusmaa Põhja-Aafrikaga kindlamal kujul ühinevat luua. Os.

Rekruteerimine.

49.000 meest nekrutite vastuvõtmisel läinud aasta jooksul teenistuskõlbatuteks tunnistatud.

Briti sõjaväe möödunud aasta aruanne ja ühes sellega ka aruanne rekruteerimise kohta on ilmunud. Üldine teenistusesse võetud nekrutite ja nende meeste arv, kes uuesti sõjaväe teenistusesse astusid, oli rekruteerimise aasta jooksul, mis 1924 a. 27. septembril lõppes, kokku 30.508 meest. Meeselanikkude arv mitmesugustes sõjaringkondades oli 21.101.747 meest, kusjuures iga 100.000 meeskodanikku 144 nekrutit on annud.

Aasta jooksul on nekrutisi 878 meest vähem sisse võetud, kui eelmisel aastal. Põhja Iirimaa on jällegi, nagu varem, nekrutite andmisel kõige viljakam olnud ja ka Londoni ning Birminghami linnades, Hampshire ja Devonshiri krahvkondades on nekrutite väljaand võrdlemisi kõrge olnud.

Aruandes on muuseas öeldud:

„Noortemeeste tervisline seisukord ei ole veel sõjaaegsetest ja peale-sõjaaegsetest mõjudest vabanenud. Osa noorimehi on sõjateenistuse ealiseks saades tervislikult niisuguses seisukorras, et neil võimata oleks väeteenistuse füüsilistele raskustele vastu pidada. Täieliku pildi selle kohta annab see asjaolu, et möödunud aasta jooksul mitte vähem kui 49.245 nekruti kandidaati said kõlbatuks tunnistatud ja füüsiliste ning tervisliste puuduste pärast mitte vastu võetud.“

Aruandes on järgmised sõjaväe koosseisude ja tugevuse arvud äratoodud: Üldine regulaarvägi — sõjaväe eelarve järele 217.899 meest; tegelik tugevus on 12.974 ohvitseri ja 202.369 sõdurit, kokku 215.343 meest. Territoriaal- ja reservjõududega kokku sõjaväe eelarve järele 521.499 meest. Tegelik tugevus on 19.624 ohvitseri ja 427.465 sõdurit, kõiki kokku 447.089 meest.

Aasta jooksul oli kodusaartelt ja väljaspoolt kodusaari olevatest vägedest süüasju arutusel: Kõrgemas sõjakohtus — 48 asja; Sõjaringkonna kohtus — 4.423 asja; Kõrgemas väljakohtus — 341 asja, kokku 4.812 asja. Nuhtlusi määrati 4.286 juhtumisel 5.397 vastu eelmisel aastal ja 8.173 vastu sõjaväe aastal, mis lõppes 1922 a. septembriga. J. A-n.

Itaalia.

Miilitsa teist aastapäeva pühitseti suure pidulikusega. Mussolini seletas, et miilits fashismi tugevaks varuks on ja et tema ülesandeks ainult rahvusliku korra kaitsmine on. Sõjaväega on miilitsal vennalikud sidemed. On kavatsusel parema põhikirja väljatöötamine. Kuninganna võttis miilitsa osakondade ülemad audient-sile.

„Stampa“ teate järele on miilitsal 147.000 püssi, 250 kuulipildujat, 4 mäekahurit ja 11 soomusautot, samuti tarvilik tagavara laskemoona.

Hispaania.

Seisukord Marokkos on viimaste teadete järele paranenud. Andjerade mäss oli tugev ja nõudis hispaanlastelt suuri jõupingutusi. Nende vastu saadeti 20.000 meest. El-Kasar võeti uuesti ära; seisukoht Rio Martini juures suudeti alles hoida. Ainult Alca-sar Segir langes mässajate kätte, kusjuures hispaan-lased 12 meest surnutena kaotasid.

Garnisoni Tétuanis kõvendati; 1921 aastakäik lasti vabaks. Esimeste võitluste järele, kust välja-maalaste leegion ja pommitajad lennukid osa võtsid, võeti Alca-sar Segir tagasi. Ka lääne piirkonnas on seisukord paranenud. Rahvusvaheline riba kindlus-tati blokkhaasidega. Primo de Rivera seletas, et His-paania omast ülemvalitsusest evakueeritud maa-aladel

ei loobu, kuid administratiiv-valitsuse hoiab enese käes ainult ranna piirkondades. Larache maaosas val-lutasid hispaanlased Sidi Buyahya ja Beni Gorfet'i seisukohad. Iga väejuhi alla anti 8 sõjaväe ringkonda. Väed grupeeriti nõnda ümber, et võimalik oleks rohkem väeosasid Hispaaniasse tagasi saata. Jaanuari algul võeti Melina, mis mauride poolt tugevasti kindlusta-tud oli, uuesti tagasi. Kindralid Sero ja Franko val-lutasid El-Mussa, ja võtsid edasi minnes Punta Alta-ces'e ära, mille läbi piirjoon sulutud on. Vaatamata mässuliste osalise kordamineku peale, näib seisukord hästi paranenud olevat; ka on mõned suguharud his-paanlaste poole läinud. OS.

Ameerika Ühisriigid.

Tuleviku sõdade ärahoidmiseks pani president Coolidge ette rahvusvahelist vahekohut asutada. See aga ei takistanud teda ühes hilisemas kõnes selle eest välja astuda, et rahvuslikku kaitset õhulaevastiku arendamise läbi täiendatakse ja et õhujõududele kait-sekorralduses esimene koht antakse. Laevastiku suu-ruse kohta andis admiral Eberle järgmisi seletusi: Inglismaa, Ameerika Ühisriikide ja Jaapani lahingu-laevade vahekord on 5:4:3, lennukite emalaevade vahekord 5:4:4, kergete ristlejate vahekord 5:1:3, hävitajate vahekord 5:7:2 ja veeluspaatide vahe-kord 5:7:6. Meriministeerium teatas saadikutekojale, et Jaapan ehitab kõige suurema kiirusega 10 sarnase-tüübilist sõjalaeva, mis Washingtoni lepingus ette ei ole nähtud. — Veelaluspaat „S. 19“ jooksis Chathami juures madalikule ja ei ole praeguni veel vabanenud. — Sõjaväe suurus on aasta aruande järele 11.655 ohvit-seri ja 140.943 sõdurit. Veterinaär-teenistus korral-dati Inglise eeskujul järele. Liha, kala ja piimaainete kontroleerimise peale pannakse erilist rõhku. Sõjaväe raadiovõrk koosneb praegu 12 sõjaväe jaamast, 46 kor-puse jaamast, 13 õhuväe jaamast, 19 rannakaitse jaamast ja 17 saatejaamast. —

Uus kuulipilduja, õhumärkide laskmiseks, oli proovimisel (kal. 12 mm., laskekaugus loodjoones — 8 kilom., püstjoones — 2700 meetrit, 450 pauku minu-tis ja laengud valguse jugaga). Tahetakse muretseda suurem arv sarnaseid kuulipildujaid. Jalgväe saate-relvadeks on kaks uut kahuri tüüpi valmistatud: üks -75 mm. püsttulega (mürski raskus—5,4 kilogr., laskekaugus — 500—1500 meetrit, kantakse nelja mehega, ehk kandeloomal) ja teine — 37 mm. lameda tulega (mürski raskus 0,6 kilogr.). Proovimine on praegu käimas. OS.

Jaapan.

Telegraafi agentuuri teatel ehitab Jaapan usinasti 10.000 tonnilisi kergeid ristlejaid, mis Washingtoni lepinguga keelatud ei ole ja suuri vealuseid paate, mille tegevusraadius 15.000 kilomeetrit on.

Püssirohu laevale laadimisel Oatarus tekkis plah-vatus, mille läbi 200 inimest surma ja 400 haavata said. Üle 1000 maja on hävitatud. OS.

Sudan.

Sudani kaitsejõud.

Sudan on Aafrikas Inglise alla kuuluv Egiptuse provints, mis koosneb 15 maakonnast; iga maakond on oma sõjakuuberneri valitsuse all. Sudani maa-ala on umbes 1.015.000 ruutmiili suur, millel elanikke umbes 4 miljoni ümber arvatakse olema. Selle maa pea-sissetuleku allikaks on gummiarabicumi saadused, millega ta kogu ilma varustab.

Sudani maakaitse koosneb 17.600 pärismaa sõdu-rist, kes Inglise ohvitseride juhatuse all. Sellest 17.600 mehest on regulaar-vägesid 4.300 meest, irregulaar-vägesid 6.800 meest ja tagavaraväelasi 6.500 meest.

Alalised väed asuvad kasarmutes, saavad moona, ning abielus sõdureid varustatakse teatud määral

vastavate ruumidega. Sudani kaitsejõud on koondatud 6-de jalgväe pataljoni. Pataljoni organisatsioon sarnaneb Inglise liini-jalgväe rügemendile.

Irregulaar-vägedesse kuuluvad kaamelite korpus, Ida-Araabia korpus, Lääne-Araabia korpus, ekvatoriaalne pataljon, ratsavägi, ratsalaskurid ja kuulipildujate kande-patareid. Väljaarvatud ekvatoriaalne pataljon, on irregulaarsete vägede palganorm regulaar-vägede palganormist suurem — viimastele väljaantava moona väärtuse võrra. Nende õpetamist ja varustamist toimetatakse ühesugustel alustel regulaar-vägedega, kuid nad on enam liikuvad ja transpordist vähem äraripuvad.

Ratsaväe ja ratsa-jalgväe koosseisu kuuluvad: 1 eskadron Sudani ratsaväge, mille asukoht Shendi linnas, 2 kompanid ratsa-laskureid Abessiinia hobu-eeslitel, 1 kompani ratsa-laskureid hobustel ja kuulipildurite eskadron. Peale selle on veel üks 8 Vickersi kuulipildujaga varustatud kuulipildujate patareid, mis Omdurmani linnas asub, ja kahurvägi. Kõik need üksused on Inglise ohvitseride juhatusel all.

Kaamelite korpusel, kelle staab El Obeidi linnas, on ajaloolised kõrbe-sõjapidamise traditsioonid.

Paganate suguharud.

Huvitava osa sellest kaitsejõust kujutab ekvatoriaalne pataljon, mis 8-st jalgväe kompanist koosneb ja kelle peastaap Mongalas. Need mehed mobiliseeritakse provintsi lõunapoolsest osast ja neil on omapärased võitlusomadused, mis pärit mäletamata aegadest. Rekruteerimist regulaar-pataljonide tarvis toimetavad pataljoni komanderid ja õppus viiakse läbi üksustes. Irregulaar-üksustes toimetavad rekruteerimist kompani komanderid. Seni on leitud, et see rekruteerimise süsteem nõudeid rahuldavalt täidab. Ida ja Lääne korpustesse rekruteeritakse mehi peaaesjalikult Araabia suguharudest: Ida korpusesse — Punase mere Araabia suguharudest ja Lääne korpusesse — mitmetest Darfuri sõjakatest suguharudest.

Reserv ehk tagavara koosneb 12 kompanist Sudani vägede endistest sõduritest. Paljud nendest vanadest väljateeninud sõduritest on lahinguid löönud mitte üksi Inglise poolt, vaid ka inglaste vastu. Neid kasutatakse peaaesjalikult garnisoni teenistuseks. Sudani kaitsejõudude peastaab on Khartumi linnas, kus ka üks soomusautode ja üks kergete autode osa seisavad. Kaitsejõudude ülemjuhataja on kindral-major Huddleston. Vormiriided on üldiselt kaitsevärvi. J. A. n.

Ametlikud teated.

Sõjaväe ühendatud õpeasutuste juures tagavaraväe ohvitseride ettevalmistamise kursuse on lõpetanud järgmised aspirandid ja praktiksiks ettevalmistamiseks määratud väeosadesse, arvates 8 märtsist s. a.: Felix Tretjakeviitsh, Herbert Valter, Vassili Sokolov, Herbert Bruttan, Aleksander Tasane, Nikolai Volkov, Oskar Vehnik, Arnold Puumann, August Kask, Aleksander Mitt, Boris Epinatjeff, Georg Veem, Paul Onno, Robert Gus, Johannes Josia, Karl Treimann, Oskar Hirschfeldt, Peeter Kirs, Verner Jukum, Oskar Mill, Heimert Nolken.

Määratakse teenistusse: Reservi leitnant Ferdinand Lindemann — Sõjaväe varustusvalitsusse, arvates 11. märtsist s. a., vanusega leitnandi auastmes 19. veebruarist 1922 a

Lugeda teenistuses: Sanitäär noorem-leitn. Gustav Leisner — Sakala jalgväe rügemendis, arvates 24. veebruarist s. a.

Viiakse üle teenistusse omal soovil: Noorem-leitnant Evald Paulberg, II diviisi suurtükiväest — Autotankide divisjoni, arvates 15. märtsist s. a.

Arvatakse reservi: Registreerimisele ilmunud lipnik Anton Supka, arvates 10. märtsist s. a.

Kustutakse arstide nimekirjast: Reservi arst Eduard Kaar, Sõjaväe tervishoiu valitsuse ülema otsusel, 14. märtsist s. a.

Kustutakse farmatsöitide nimekirjast: Reservi farmatsöit Paul Harmann, arvates 9. märtsist s. a.

Arvatakse erusse: Reservi sõjaväe ametnik Karl Schvarz, vanaduse tõttu, arvates 12. märtsist s. a.

Reservi lipnik Axel Maydell, vanaduse tõttu, arvates 13. märtsist s. a.

Meriväe-kapten J. Herm'i lahkumine merijõudude juhataja kohalt.

Sõjainistri käsukiri.

Nr. 120.

Tallinnas, 10 märtsil 1924 a.

(Korraldusvalitsus).

1. märtsil s. a. läks merijõudude juhataja k. t. meriväe-kapten Johannes Herm nõrga tervise tõttu aktiivteenistusest erusse.

Temaga lahkub kaitseväge ridadest jälle üks silmapaistvamatest Vabariigi kaitsejõudude loomisajajärgu tegelastest. Vabadusvõitluse algul seisis kapten Herm esimeste hulgas, kes isamaa kutset kuulsid ja temale appi ruttasid. Tol ajal veel leitnant, võttis ta osa s-l. „Lembitu“ roodu komanderina kõi-

kidest laevastiku- ja dessant-operatsioonidest vaenlase vastu võitluse hädaohtlikumatel silmapilkudel. Ülesnäidates selle juures suurt isiklikku vahvust, algatusvõimet ja vastupidavust.

1. veebruaril 1919 a. nimetatakse ta Rannavälve, side ja päästejaamade valitsuse ülemaks. Uuel laialisemal fõöpõllul anduvusega tegevusse asudes, laseb kapten Herm varsti märgata, et temas mitte üksi tubli lahingumees ei peitu, vaid ka administraator, kelle andekus ja organiseerimise võime tähelpanu väärivad. Kui siis 28. novembril 1919 a. merijõudude juhataja koht vabaneb, määratakse sellele vastutusrikkale ametile kapten Herm, kus ta tänini väsimatult hoole ja usinusega on töötanud, püüdes ajakõrgusele tõsta meriväe elavjõu võitlusvõimet ja

põhjalikult ära kasutada kõiki olemasolevaid kaitsevõimalusi laevastiku alal.

Saavutatud tagajärgi hinnates, peame rahuldustundega konstateerima, et see temal ka täiel määral on õnnestanud, sest Eesti merivägi sammub piiririkide keskel eesrinnas. Kuid ühtlasi tuleb kahetseda, et ustava töömehe tervisline seisukord selle juures tuntavalt kannatada on saanud, püsivalt halvenenud ning teda nüüd sunnib oma senisest tegevusest loobuma.

Kapten Herm'i teeneid on Vabariigi Valitsus vääriliselt hinnanud, annetades temale I. liigi 2. järgu ja II. liigi 3. järgu Vabaduse Ristid, normaaltalu ja autasuna 225.000 marka.

Meriväe-kapten Herm'i lahkumise puhul aktiivteenistusest erusse, avaldan kaitseväge nimel temale soojemat tänu hoolsa ja edurikka töö eest ning soovin tema peatset kosumist.

Eesti merivägi ei unusta oma juhti, kelle hoolitsemisel ta on sirgunud võimsaks teguriks kodu ja vabaduse kaitsmisel, nii väliste, kui sisemiste vaenlaste vastu.

J. Soots,
Kindralstaabi kindral-major,
Sõjaminister.

Merijõudude juhataja käsukirjad.

Nr. 87.

I-sel märtsil 1925 aastal.

Lahkudes tegevast teenistusest I-sel märtsil s. a. pean oma kohuseks avaldada oma suuremat tänu minu staabi ülemale meriväe-kapten H. Salza'le, minu lähemale kaastöölistele staabis, kõigile meriväe ja merikindluste väeosade ülemale, ohvitseridele ja mees-

kondele, kes minu tegevuse aja kestvusel eriti suurt ja pinevat jõupingutust asja tagajärjerikkaks kordaminekuks väljendanud.

Pean tähendama, et alguses likvideerimise õhkonnas töötades, eriti ohvitseridel ja üleajateenijail tuli väga raskeid aegu üle elada, kuid see üksmeel ja püsivus, mis meriväes ja merikindlustes valitses, on vaatamata raskete olude peale, siiski edu saavutanud.

Soovin, et see üksmeel ja püsivus oma ülesande juures vääriliselt töötamisel, mis kindel edu tagatis — meriväes ja merikindlustes edasi püsiks ja merijõud oma tegevust edurikkalt edasi võiks arendada.

Veel kord palun vastu võtta minu tänu tehtud raske töö eest.

J. Herm,
Meriväe-kapten,
Merijõudude juhataja k. t.

Nr. 105.

14. märtsil 1925 a.

Vabariigi Valitsuse otsusega on minu peale pandud vastutusrikas ülesanne — merijõudude juhtimine.

Asudes sellele tööle, olen veendunud, et kõik merijõududes teenivad ohvitserid, sv. ametnikud ja meriväelased, alates väeosade ülemaist — lõppedes 2. järgu madrusega, saavad tühismeeselt, kindlalt ja ennatsalgavalt tegeluses püsima oma ülesannete juures, mis võimaldab Vabariigi merijõul täita oma ülemat ülesannet — meie kalli kodumaa ranniku ja pealinna kaitseks alalises ja kindlas valmuses olla.

H. Salza,
Meriväe-kapten,
Merijõudude juhataja k. t.

Kroonika.

— Läti lehtede teatel sõidab meie riigivanem J. Jaakson 15 mail Riiga — vastukülaskäigule. Kuuldavasti sõitvat riigivanemaga kaasa riigikogu esimees J. Tõnnisson, välisminister Pusta ja kindral Laidoner.

Vastuvõtmise pidustused korraldatavat umbes samasugused, kui Eestis Läti riigi presidendi Tshakste külaskäigu puhul. A. Tr.

— Vabariigi Valitsus nimetas merejõudude staabi ülemaks kapten-major V. Grenz'i, arvates 1. märtsist s. a.

— Kaitseväe malevapealikute abideks on määratud: Pärnu maak. — Jüri Markson, Saare maak. — Aleksander Leppik ja Viru maak. — res. kolonel-ltn. Oskar Luiga.

— Kolmandale sõjaväe arstide teaduslikule kongressile Pariisis sõidab Eesti esitajana sv. konsultant prof. Puusepp.

— Tartu linnamõisate komisjon on otsustanud sõjaväe spordiplatsi jaoks anda Jaama mõisa maast 5½ vakamaad maad. Uus spordiplats on kavatatud ehitada kasarmute taga, sõjaväe laskeplatsi läheduses.

— Eeltööd Kadrina kihelkonnas vabadussõjas langenute mälestussamba püstitamiseks on praegu käimas. Üksikud vallad on andnud suuremaid toetusi. Samba alus tehakse kihelkonna piiridest kogutud põllukividest.

— Kooliõpetaja amet kaitseväge teenistusest ei vabasta. Haridusministeeriumi otsuse järele tuleb kaitseväge teenistusse võetud kooliõpetajad lahti registreerida ja nende asemele uued ametisse panna.

— Kaitseminister avaldas käsukirja ohvitseride ülevõtmise kohta kaitseväe teenistusse, reservist ja erust. Ohvitseride kohta, kes soovivad reservist kaitseväe teenistusse astuda, ei ole sunduslikud sõjaministri käsukirjas nr. 38 — 23. jaan. 1922 a. ülesseatud tingimused tegev-väkke vastuvõtmisel rahu ajal. Need tingimused maksavad aga ohvitseride ületulekul kaitseväe teenistusse tegev-väkke. Kaitseväe ohvitseridel kaitseväge vormi kandmise õigust ei ole, väljaarvatud juhtumised, kui tegev-väe ohvitser kaitseväe teenistust ajutise kõrvalametina peab. Reservist ja erust kaitseväe teenistusse võetud ohvitserid loetakse tegevteenistusse ainult kaitseväe alal, kaitseväge teenistusse jäävad nad vastavalt reservi ja erusse. Eraisikute teenistus kaitseväe ohvitseride kohtadel loetakse riigiteenistuseks.

— Senini on riigi eelarve juhtnõõridena tarvitatud veneaegseid määrusi, mis meie oludele mitte vastavad. Nüüd on Vab. Val. esitanud Riigikogule vastuvõtmiseks uue eelarve seaduse.

— Siseministri sundmäärusega on jahipidamine ilma piirivalve erilise loata keelatud 2 verstaalises maaribas Viru, Tartu, Võru ja Petseri maakondades, arvates seda maariba mannermaa piirist ja Peipsi rannast sisemaale. Sundmääruse vastu eksijaid karistatakse administratiiv korras rahatrahviga kuni 300.000 margani või vangistusega kuni 3 kuuni.

— Tartu ülikool on Rootsi kindralstaabi sõjaajaloo osakonnalt saanud kingituseks väärtusliku teose: „Karl XII. lahinguväljal.“

— Meie saadik Leedus hr. Seljamaa andis omad volitused Leedu presidendile ära 19. märtsil. Volituste andmine sündis hariliku tseremoniaga.

— Ametkondade asjaajamise lihtsustamise ja koosseisude vähendamise küsimuses nõuab Riigikogu eelarve ühtlustamiskomisjon sellekohase erakorralise komisjoni asutamist.

— Ehituslaenude andmist asunikkuudele kavatakse rajada uuele alusele, laiendades laenusaaamise võimalusi. Uus määrus on juba välja töötatud ja Vabariigi Valitsusele esitatud.

— Vab. Valitsus otsustas 18. märtsil tõsta Põlluministeeriumi 1925 a. operatsiooni fondi 45 miljoni marga võrra — ühispiimatalituste ja maaparanduse laenu suurendamiseks.

— Peipsi järve reguleerimise küsimus on päevakorrale võetud. Kaubandus-tööstusministeeriumis oli sellekohane nõupidamine. Üksikasjalisema kulude ja tulude kalkulatsiooni väljatöötamine jäeti Põlluministeeriumi hooleks. Esialgsete väljaarvamiste järel loodetakse saada 100.000 tiinu uut heinamaad ja 100 miljoni marka tulu aastas. Järve reguleerimiskuludeks arvatakse tarvisminevat 400 miljoni marka.

— Tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel kavatses trükitööliste liit Habersti linnamõisa Õismu rabal asutada oma liigete jaoks vanadekodu ja suvekolonniid, milleks Tallinna linnalt nimetatud kohas umbes 150 tiinu maad soovitakse saada.

— 1925 a. kestvusel tahetakse sadamate süvendamistööd ette võtta Narva-Jõesuus, Pirital, Kuivastus, Hiium, Pärnus ja Tallinnas, mis ligi 14 miljoni kulusid nõuaks.

— Vab. Val. kinnitas lepingukava Rootsi firmale kontsessiooni andmise kohta 10.000 hektarilisel maalal Vaivara raudteejaamast lõunapoole.

— Tallinna Peetri tehase tuleb 30. märtsil Eesti panga 63 miljoni võla sissenõudmise tõttu oksjonil müügile. Tehase väärtus on hinnatud 247 milj. marga peale.

— 17-18. märtsi öösel juhtus Tamsalu-Paide raudteel, Esna jaamas, raske raudteeõnnetus. Pöörangusadja juhtis rongi võõrale teele, mille tagajärjel 7 vagunit vigastada said, 4 vagunit jooksid roobastest välja.

— 28. ja 29. märtsil peetakse Tartus esimest Lõuna-Eesti põllumajandus-ühistegevuspäeva, üleriiklist metsateadlaste päeva, seemnevilja näitust ja sordi-paranduse seltsi koosolekut.

— 1924 aasta kestvusel on piiripunktides registreeritud 12.947 sissesõitnud ja 11.203 väljasõitnud väljamaalast.

— Tallinna peatolliameti nõukogu on 20 salapiirituse vedajale määranud 1.292.398 marka tollitrahvi.

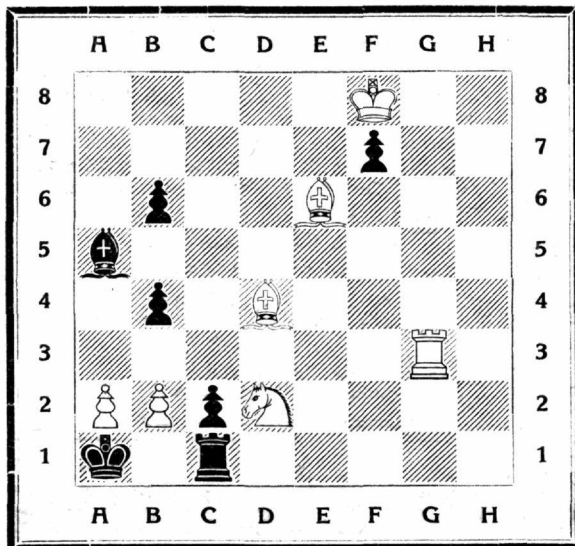
— Riigimetsades on müüdnud erakorralisi metsalange 2.300 tiinu suuruses 280 miljoni marga eest. Põhja-Eesti metsad on läinud Eesti ja Lõuna-Eesti metsad — Läti metsaäride kätte. O. K.

Malenurk.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne № 15.

Kokkuseadnud A. Burmeister.
Mustad.

Valged.

Valged: Kf8, Vg3, Od4 ja e6, Rd2, Ea2 ja b2.

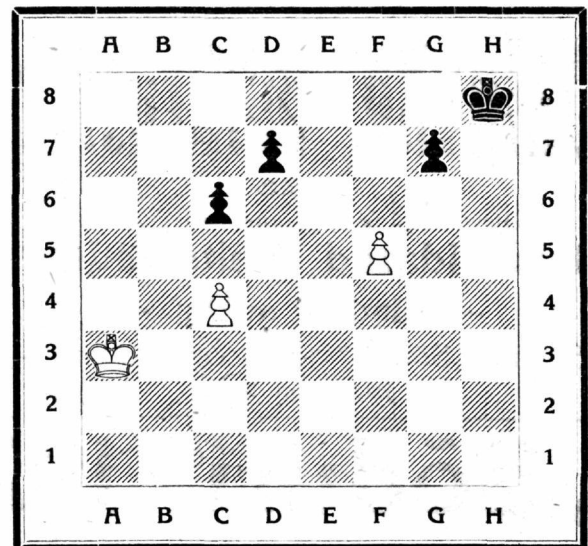
Mustad: Ka1, Vc1, Oa5, Eb4, b6, c2 ja f7.

E = ettur = soldat.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lõpumäng № 11.

Kokkuseadnud A. Troitsky.
(Tema hiljuti Berliinis ilmunud raamatust).
Mustad.

Valged.

Valged: Ka3, Ec4 ja f5.

Mustad: Kh8, Ec6, d7 ja g7.

Valged algavad. Mäng jääb viigi peale (remis).

Ülesande № 12 lahendus.

1. Vc5—f5, Kd4:d3,
2. Vf5—d5 annab matt.
1. (Vc5—f5), Og8—d5,
2. Vf5:d5 annab matt.
1. (Vc5—f5), O ükskõik kuhu,
2. Vf5—f4 annab matt.

Lahenduskatse 1. Vc5—g5 ei vii sihile, sest mustad vastavad Og8—e6.

Õiged lahendused ülesandele № 12 saatsid:

kapt. J. Aro (Kalevi pat.), Raoul Pärnpuu (Tallinnast), Martin Villemson (Pärnust, ka № 10), kapr. R. Naide (pioneer pat., № 10 ja 11).

Baden-Badenis (Saksamaal) 15. apr. kuni 15. maini s. a. leiab aset rahvusvaheline meistrurniir 20 osavõtjaga, millest ka Riia malemeister ja Olümpia võitja H. Mattison saab osa võtma. Auhindadeks on määratud 5 summat, kõige kõrgem 1500 kuldmarka.

Ilmusid trükist:

Kindralstaabi 6. osakonna väljaandel

Suurtükivägi,

tema otstarve, omadused ja ülesanded, mida teiste väeliikide juhid suurtükiväest peavad teadma.

— Hind 25 marka. —

„Sõduri“ väljaandel

Jalgväe määrustik

I osa.

Väljavõte: §§ 66—168 uues redaktsioonis.

Korraldatud Kaitseliidule.

— Hind 70 marka. —

Saada „Sõduri“ talitusest, Tallinnas, Pagari tän. № 1.

Väljamaa sõjaajakirjandus.

Prantsusmaa.

Revue militaire française. — 1. märtsil 1925. —
1) Kindral Camon, Sõjaväe motoriseerimine. —
2) Kapten De Gaulle, Doktriin a priori või olukorra doktriin. — Kolonel Alléhaut ja major Goubernard, Ühe Saksa arvamise puhul Prantsuse sõjaväeliste põhimõtete kohta. — 4) Maior A. Grasset, Üks kohtamislahing. Virton (22. augustil 1914). — 5) Kolonel-leitnant Paquet, Saksa koosseisude kulumine 1918 aastal. — 6) Maior Duchemin, Lõhkeained 1914—1918). — 7) Sõjaväelised uudised väljamaal. — 8) Raamatud ja ajakirjad. A. K.

Trükivea õiendus.

„Sõduri“ Nr. 11, lhk. 222, teisel veerul alumise 2 rea sees on eksitav trükiviga: „... internatsionaali sektsiooni. Temasse...“ asemel peab olema — „... internatsionaali sektsiooni ja temasse...“

Kirjavastused.

Joh. Koort, Valgas. Toimetus arvab reatasu alla ka sarnased erakirjasaatjate kirjutused, millele juures tasunõudmist ei olegi avaldatud.

Vastutav toimetaja: E. Limberg.
„Sõduri“ väljaanne.

Ilmus trükist.

PROPAGANDA,

kui uus võitlusabinõu
∴ meie aja sõjas. ∴∴

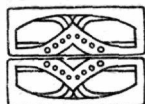
H. KAULER,
kolonel-leitnant.

See raamat on tähtis igale kaitseväge tegelelikule juhile ja õpetajale. Tema peaks leidma aset käsiraamatuna iga kompani ülema, noorema ohvitseri ja allohvitseri õpavahendite hulgas. Väeosad peaksid omist summadest varustama temaga kõik omad allosad.

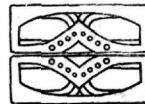
— Hind 60 marka. —

Raamat on saada: „Sõduri“ talitusest, Tallinnas, Pagari tän. № 1, tuba 50 ja kõigist muudest „Sõduri“ kirjanduse müügikohtadest.

„Sõduri“ 1924 aastakäik

On kokku köidetult igale sõjaväelasele kui ka eraisikule kasulik ja huvitav raamat!

Saada „Sõduri“ talitusest ainult 300 marga eest!

Riigi trükikoda, Tallinn, Niine tän. 11.